XVI.

[illegible]

[illegible] 1826.

Historia
Paulicianorum Orientalium.

Dissertatio,

qvam

ad summos in Theologia Honores

rite capessendos,

inter solennia millenaria religionis Christianæ

in Dania primum promulgatæ,

Die XXVI Maji MDCCCXXVI, Hora IX

in auditorio Domus Regiæ

publice defendet

Fridericus Schmidius,

Præpositus honor. Antistes Parochiæ Himmelöv atqve Coenobii Roeskild. nobilis, Eqves aur. Ord. Danebrog.

Respondente

Joanne Christiano Christierni filio,

Scholæ Cathedr. Roeskild. Adjuncto.

Hafniæ MDCCCXXVI.

Typis excudebat Andreas Seidelin,

Aulæ Regiæ et Universitatis typographus.

Dissertationem hanc inauguralem, non sine diligente fontium usu conscriptam, Facultas Theologica Hauniensis dignam censet, quæ pro summis in Theologia honoribus rite capessendis publicæ disqvisitioni subjiciatur.

Hauniæ die 24 Aprilis 1826.

J. Möller,

h. a. Dec. Fac. Theol.

Inter sectas et factiones, qvæ ab ipso fere rerum Christianarum exordio ad nostra usqve tempora per vices sibi successerunt, non minimi momenti est illa, hic disqvirenda, qvæ a Paulicianis nomen trahit. Nostra inprimis, qvi seqvimur Sacra Ecclesiæ Evangelicæ, interesse oportet, penitius inspicere hujus sectæ historiam atqve dogmata. In disciplina nempe Paulicianorum haud dubie quærenda sunt prima cymata Protestantismi tentamenqve primum, auctoritatem Sacræ Scripturæ a commentis et decretis arbitrariis Hierarchiæ vindicandi, et religionem christianam, qvoad formam saltem externam, ad simplicitatem originariam revocandi. Hoc qvoqve Romanos-Catholicos perspexisse, uti ex aliis *), ita etiam ex iis elucet, qvæ at-

*) Vide Baronium T. IX Annal. ad Annum 810 p. 557.

tulit Jesuita Raderus in Dedicatione historiæ Petri Siculi, a se latine edita, Sebastiano Episcopo Adrumetino. Sic enim ille: "Compones eorum (Manichæorum) paradoxa sensa, sensu prorsus omni carentia, cum nostri ævi hæresiarchis, qvos ut ex malis corvis mala prodiisse ova deprehendes. Quæ de cultu S. Crucis, cælestis reginæ et magnæ Dei Matris juxta ac Virginis veneratione, de sacrosancto et tremendo Eucharistiæ mysterio ex sententia Manetis, Sergii, Paullicianorum leges, eadem hodie in Lutheri, Calvini, Iconoclastarum, aliarumqve hujus generis pestium dictis, scriptis sensibus hærere mecum recognosces;" et hos junctim ad inferos præcipites abituros ac, nisi meliorem illis mentem Deus injiciat, in idem Barathrum deturbandos, mente vere jesuitica significat. Gibbonius *) contra agnoscit, qvod merito honore amplecti debeant Evangelici liberalem illius sectæ animum in veritate exploranda, additqve: "in republica, in ecclesia, in monasteriis ipsis se tenuit occulta series discipulorum St. Pauli, qvi Ty-

*) The History of the Decline and Fall of the Roman Empire Vol. X. Cap. LIV. Basel 1789 p. 64.

rannidi Romæ se opposuerunt, Sacram Scripturam ut normam fidei amplexi sunt, formulamqve fidei suæ ab omnibus phantasmatis Theologiæ Gnosticæ liberarunt. Lucta Wicklefii in Britannia, Hussii in Bohemia, immatura et inefficax fuit; at Zwinglii, Lutheri, Calvini, gentium liberatorum magna nomina grato animo nuncupantur *)."

Qvum vero nimis longum foret, Paulicianismum seqvi ab incunabilis primordiisqve ejus usqve ad illud tempus qvo — si singulas separatim ecclesias excipiamus — in Protestantismum effluxit, et qvum mihi forsan contingat, si hoc specimen probetur, temporis successu totam exarare Paulicianorum historiam, cui usui præcipuos apparatus colligere studui, hæc pertractatio circumscribitur *Primordiis*, *Dogmatibus* et *Fatis Paulicianorum orientalium*, cui disquisitioni accedit brevis contractusqve *Conspectus sectæ illius per Europam propagatæ.*

Hoc argumentum, qvod nobis qvidem constat, antea non separatim unaqve serie tractatum est. Gibbonius qvidem uno tenore,

---

*) l. c. p. 79. sq.

at non plene descripsit historiam Pauliciano-rum. Hoc igitur tempore, qvo lætissimi celebramus *Festum Mille Annorum* a promulgatione Disciplinæ Christianæ in Dania elapsorum, non alienum videtur, propius inspicere eventus, qvorum efficientia lætior, qvo nunc gaudemus, status rerum christianarum fundatus multumqve provectus est. Etiam hoc notatu dignum et regimini Providentiæ Sapientissimo insigni documento esse videtur, qvod, dum Anscharius, etsi pia certo mente, attamen placitis sui ævi obstrictus, semen divini verbi, lolio superstitionis permistum, mille abhinc annis, in solo nostro patrio spargebat, jam eodem tempore procul in Oriente germinabat arbor, ex cujus ligno maturo fabricaretur ventilabrum, qvo lolium istud, septimo inde sæculo evanneretur. Studui ideo, qvantum in me fuit, colligere et in usum referre qvicqvid huic materiæ illustrandæ inservire potuerit. Qvum vero perbreve tempus et horas solummodo subsecivas huic operi elaborando impendere licuerit, imploro indulgentiam lectorum, si minus maturum opus hoc prodeat, qvam qvod alio rerum statu præstare forsan contigisset, gratoqve

animo occasione fruar, qvam mihi suppeditabit hujusce materiæ publica disqvisitio, ut errores qvi irrepsere corrigam defectusqve suppleam.

I.

Primum, age, indagare studeamus *Originem sectæ Paulicianorum ejusqve progressus usqve ad Carbeam.*

Antiqvissimi et certissimi fontes, ex qvibus hæc notitia hauriri potest, sunt Photius et Petrus Siculus. Photius, Patriarcha qvondam Constantinopolitanus, morte perfunctus Ao. 891, libros IV contra Manichæos scripsit, qvorum primus a Montfauconio latine editus continetur in Bibliotheca Coisliniana Paris. 1715 pag. 349 seqv.; totum vero opus edidit Jo. Christoph. Wolfius in libro qvi inscribitur: *Anecdota Græca sacra* et *profana* cet. Tom. I et II. Hamburgi 1722. In his libris sectæ historiam descripsit Photius erroresqve illius refellere studuit *).

---

*) Refutationem opinionis Casimiri Oudini (in Commentario de Scriptoribus Ecclesiæ antiqvis T. II. p. 204), libros IV. Metrophanis, Archiepiscopi Smyrnensis, contra Manichæos, ab Antonio Possevino in calce Ap-

Petrus Siculus vixit A. P. C. N. circiter Ao. 870, qvo tempore ex imperio Basilii et filiorum Constantini et Leonis, imperatorum Orientis, Legatus Tibricam, Armeniæ civitatem, ut de captivorum permutatione ageret, missus est, causamqve feliciter, ut ipse extremis narrat paginis, cum novem Tibricæ menses moratus esset, transegit. Legatio hæc secundo imperii Basilii et filiorum anno obita est *).

Ille testis occulatus de se ipso confitetur: πολλάκις αὐτοῖς (Παυλικιάνοις) διαλεχθεὶς, ὃ

---

paratus Sacri p. 81 recensitos, eosdem esse cum commentatione Photii qvadripartita vide in Præfatione Wolfii T. II. Anecdot. græc.

*) Verba Raderi in Observationibus ad Hist. P. Siculi intelligendam commodis. Ceterum suspicatur Raderus, illum Siculum fuisse qvem Scilitza appellat Siculum Magistrum (in margine l. l.). Wolfius in Præfatione T. 2. hæc habet de P. Siculo: Vitam ejus ex *Synaxario Græco* dedit *Jo. Bollandus* in *Actis Sanctorum Tomo* 11 *Februar. p.* 610, ex *qva* intelligitur, eum patria Constantinopolitanum miraculis claruisse invitumqve ordinatum esse Argivorum Episcopum a Paulo Fratre, qvem Episcopus Corinthi ordinaverat Nicolaus Patriarcha. Fortasse vita illa eadem est cum ista, qvam in Biblioth. Heidelbergensi M. S. græce exstitisse tradit Possevinus l. c. p. 74, ubi *Petri Argivi* Episcopi Vita memoratur.

μὴν ἀλλὰ καὶ παρὰ πολλῶν ὀρθοδόξων κεῖσε κατοικέντων ἀκριβέςερον τὰ περὶ αὐτων μαθὼν *).

Qvum vero Photius et Petrus Siculus coævi fuerint et in enarratione historiæ Paulicianorum plurimum consentanei videantur, dubitari potest, utrum ille ab hoc an hic ab illo mutuatus sit. Illud statuit Montfauconius **). "Pars maxima, inqvit, narrationis Photianæ ut plurimum desumta videtur ex historia de ortu, progressu et occasu Manichæorum a Petro Seculo descripta." Wolfius ***) contra bene observavit: "Fortasse sic statuendum fuerit, Petrum Siculum Photii commentationem ante oculos habuisse in enarrando veterum Manichæorum historia et doctrina, deinde vero, ubi ad recentiorum res

*) Petri Siculi Historia (ex M. S. Codice Bibliothecæ Vaticanæ Græce cum Latina Versione edita per Matthæum Raderum e Societate Jesu. Ingolstadii MDCIV p. 2. Hæc versio etiam inserta est in Biblioth. PP. max. Lugdun T. XVI. p. 753 sq. Attuli et posthac afferam textum græc. P. Siculi, cum interpretatio Raderi et rarior et non semper accurata et fida sit, qvod secus est in interpretatione Photii, cura Wolfii.

**) P. 349 Biblioth. Coistin.

***) Præfatio Tom. I. Anecd. Græc. Pag. 7 seqv.

(nam et horum doctrinas eodem modo, qvo Photius recenset) pervenerat, proprium fundum consuluisse." Rationes qvibus hanc suam sententiam superstruxit nempe: minor in extrema narratione inter utrumqve Scriptorem convenientia, qvam qvæ in limine et continuatione operis apparet; celebritas Photii et in scribendo peritia præ Petro Siculo; hujus promissa et peracta confutatio Manichæorum VI capitibus, qvorum duo adhuc exstant in Bibliotheca Vaticana, ut Raderus §. 4. Præmonitionis suæ ad Siculi libellum ex Jac. Sirmundi fide refert — his Wolfii opinio satis suffulciri videatur.

Hos seqvi duces tanto magis oportet, qvum jam a Moshemio *) notatum sit: "eos esse præcipuos Paulicianorum Historicos, dum Cedrenus ex Petro Siculo sua sumsisse videtur et Recentiores qvi de Paulicianis agunt, Petrus Baylius v. c. Dictionaire voce Pauliciens, Jo. Christoph. Wolfius Manichæismo ante Manichæos pag. 247 et alii a Bossueto sua maximam partem hausisse videntur, Histoire des

*) Institut. Hist. Ecclesiast. antiqv. et recentioris Libri qvatuor Helmst. 1764 p. 312 Nota r.

variations des Eglises Protest, is vero fontes ipsos non adiisse, et errores partium studio ductus committere voluisse videtur." Vestigia ergo illorum premendo, primordia et progressus Paulicianismi investigare et, qvantum fieri potest, propriis eorum verbis compendio allatis, ita ut alter alterum illustret et suppleat, junctim et continenter exponere conabor, omissis tamen conviciis, qvibus fervori suo Catholico laxamentum attulerunt.

Samosatis in Comagene Syriæ provincia Euphrati adjacente reliqviæ Manichæismi diu se sustinuerunt. Huic sectæ addicta fuit mulier qvædam Callinice (Καλλινίκη) qvæ filios suos, Paulum et Joannem ejusdem disciplina imbuerat. Hi sectæ principes seu Hæresiarchæ divulgationem illius per Armeniam curarunt, vel, ut narrat Cedrenus *), mater eos misit, hæresin propagandi causa, in Armeniam, ubi vico Phanaria præsertim prosperum habuit successum, qvare etiam unus e vicis circumjacentibus nomen tulit Epispa-ris **). Ex prædictorum altero, cui Paulo

*) Georg. Cedreni Compend. Histor. Ed. Paris. p. 432 sq.

**) Επίσπαρις ab ἐπισπέιρω dissemino.

nomen, vel, ut alii dicunt, a conjunctis fratrum nominibus originem traxit appellatio *Paulicianorum*, qvæ est permistio qvædam Pauli et Joannis*). Alii vicissim nomen illud derivant recentiore qvodam Paulo Armenio, patre Gegnæsii et Theodori, qvi imperante Justiniano 2do vixit**). Nomen *Athincano-*

*) Phot. L. 1. p. 5 et 6. P. Siculus p. 37 et 48. Παυλικιάνων Phot. l. l. p. 5. Coislinianus habit Παυλικιανῶν. "malim priorem flectendi rationem, qvam et in Euthymio observatam vidi, et res ipsa commendat si ex duobus Pauli et Joannis nominibus eam appellationem conflatam credamus. Interim diversimode hæretici illi apud veteres vocantur, qvod pridem observavit Jo. Baptista Cotelerius ad Tom. 1. Monumentorum Ecclesiæ Græcæ p. 738. b. nempe Παυλικίανοι, Παυλικιάνοι et Παυλικιανοὶ, item Παυλιανισαὶ: videatur idem ad Tom. III. p. 638. Paulus ille, a qvo nomen ferunt, ne cum *Samosateniano*, Sæculi III. hæresiarcha, confunderetur, a veteribus Μελανὸ i. e. *Nigri* cognomine insigniri solet, v. c. a *Timotheo* Presbytero CPolitano de receptione Hæreticorum T. III. Monument. Cotiler. et *Sophronio* Hierosolymitano Act. XI. Synodi VI. Παῦλος ὁ μελανός κ. τ. λ. Ex qvo intelligitur non confundendos esse utriusqve factionis homines, qvod usui venit *Theodoro Balsamoni* in Canon. Nicæn. 19" Nota Wolfii (n) l. l.

**) Phot. L. 1 p. 75 (i): "Μανιχάιων ἔθνος. Recentiores illi, qvi Pauliciani vocantur, qviqve non a Paulo illo et Joanne, de qvibus l. c. sed a qvodam Armenio, istis recentiore, nominis sui originem repetierunt,

rum (Αθιγκανοι) vel *Atinganorum*, qvo a Cedreno et Weismannio appellantur Pauliciani, serius ortum esse videtur *).

Certa tamen desideratur significatio temporis, qvo primi illi conditores Paulicianismi vixerint. Plurimi, Moshemius, Schroeckhius, alii septimo sæculo hos addicere videntur, ponentes eos, non diu ante restitutorem sectæ Constantinum floruisse. Ad Medium septimi sæculi Schroeckhius eos refert **), provocans ad Photium contra Manichæos L. I, p. 4 sq., ubi tamen nihil certi de hac re definitur.

---

majorum sc. exemplo, qvi superioris ætatis doctores suos, qvod ex §. 3 et 4 constat, recentioribus postponere eorumqve inter se memoriam obliterare consveverunt. Interim notare hic fas est, videri hoc loco Petr. Siculum Photio abire, qvando p. 48 (et 36) diserte Paulicianorum nomen a Paulo et Joanné, Callinices filiis, derivat." Hoc vero fefellit Schroeckhium qvi (Christliche Kirchengeschichte 20 Th. Pag. 64) contrarium attulit.

*) Cedrenus l. c. p. 480. C. E. Weismanni Introductio in Memorabil. Ecclesiast. Hist. Sacr. N. T. Stuttgardiæ 1718 p. 675. Forsan spectat hæc appellatio ad bellicosam Paulicianorum sub Carbea et Chrysochere indolem, qvasi ἀθίγγανος: qvi tangi non vult, noli metangere. — Gibbonius (l. c. p. 64) perperam nomen Paulicianorum a Paulo Apostolo derivat.

**) l. c. p. 365.

Moshemius *) solummodo notat in transcursu ad historiam Constantini, qvi septimo sæculo vixit: "Legibus et suppliciis imperatorum oppressam et attritam factionem Constantinus qvidam sæculo septimo sub Constante instaurabat." Exinde conjicere licet, eum statuisse: plurimos annos præterlapsos esse inter primos hujus sectæ conditores ejusqve refectorem, etsi imperatores, sub qvibus istæ leges editæ sint, non indicat. Photius vero, post enarrationem historiæ Manetis et primordiorum Paulicianismi, pergit: "Elapso tempore, defectionis senatus ille alium sibi constituit doctorem, qvi a parentibus Constantinus appellatus, cet." **). Itidem Petr. Siculus, finita historia Manetis, addit: *τινὲς δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ* (Μάνετος) *ἔφθασαν μέχρι Σαμωσάτου τῆς Αρμενίας, καὶ τὸν ζιζάνιον τοῦ πονηροῦ ἐν αὐτῷ κατασπείραντες πολλοὺς τῶν ἐκεῖσε Αρμενίων ἠπάτησαν· μετὰ δὲ χρόνους τινὰς τῆς κακίστης σπορᾶς ἡ ῥίζα βλαστήσασα καρποῦ θανασίμου τοῖς πολλοῖς μετέδωκε φθάσασα καὶ μέχρι Φαναρίας. γυνὴ γάρ τις ἐκ τοῦ*

---

*) l. c. p. 311.

**) Phot. L. 1 §. III p. 7.

Σαμωσάτε Καλλινίκη κ. τ. λ. *). Cum vero Manes capite plexus fuerit Ao. 278, si Petr. Siculum seqvamur, propagatio disciplinæ ejus et origo Paulicianismi ad finem IIItii vel initium IV Seculi referendæ esse videntur. Attamen qvum dicat Manichæismum a Samosatis Phanariam usqve progressum esse, hunc cum Paulicianismo eundem habuisse videtur, et perperam Samosata in Armenia ponit. Si vero Photii enunciatum supra excitatum: "elapso tempore, cet." respiciamus, non diu ante Constantinum floruerunt Paulus et Joannes, qvi nomen Paulicianis dederunt, et ad summam initio septimi Sæculi addicendi sunt.

Qvum vero ita origo Paulicianismi obscuritate qvadam prematur, conjicere licet, hunc, sub primis conditoribus stirpem tantummodo fuisse Manichæismi, et inde sub proximo restauratore Constantino per se novas radices jecisse atqve ambitu et stabilitate crevisse.

Constantinus ille Armeniæ indigena inhabitavit vicum Mananalim, non procul a Samosatis, ubi jam dudum Manichæi refugium

---

*) Petr. Siculus p. 36.

qvæsiverant, floruitqve imperante Constantino (Constante II. Ao. 642–668). Heraclii nepote *).

Jam prius sectæ Paulicianorum addictus et a senatu defectionis doctor constitutus ille Constantinus, se tanto magis commotum sentiit, ut hanc, forsan reformatam, propagaret, cum tecto et hospitio excepisset aliqvot diebus Diaconum qvendam ex Syriaca captivitate **) reversum, qvi libros ex Syria duos secum retulerat, unum sancti Evangelii, alterum magni Apostoli (Pauli ***), qvos in hospitii remunerationem dono ipsi obtulit. Nomen sibi sumsit Silvani ****), comitis qvondam

---

*) Ao. 653 (Raderus in margine). Ἔγγονος habet P. S. p. 40. ἀπόγονος Phot. l. c. p. 61.

**) Cum Syriam eo tempore Arabes in ditione tenerent, ex horum captivitate Diaconum reversum esse, patet. Codex vero qvem inde reportavit absqve dubio fuit Versio vetustissima Syriaca Peschito. Textum incorruptum fuisse confitetur Phot. l. c. p. 9.

***) Παῦλον omittit et Phot. l. c. p. 62 et P. Sic. p. 40. De libris N. T. a Paulicianis receptis posthac disqvirendum est.

****) Σιλϐανὸς Phot. p. 66. P. Sic. semel, p. 44, vitio librarii, Σαλοάνϐς. De Silvano s. Sila, Pauli et Petri socio vid. Act. 16 et 17 C. 1 Thess. 1, 1. 3, 2. 2 Cor. 1, 19. 2 Thess. 1, 1. 1 Petri. 5, 12. Constantinus hanc cum Petro necessitudinem Silvani aut ignorasse, aut non vidisse probabile est.

ac adjutoris Pauli, pluresqve admodum asseclas obtinuit hic Constantinus-Silvanus qvam filii Calinicis. Hæretica sua dogmata scripto tradere non ausus est, et libros Manichæorum rejecit, utpote qvi cerneret, Christianorum leges, eos, qvi Apostasiælibris utebantur, gladio subjicere, ipsos libros Manichæorum (et Montanistarum) igni absumendos tradere, eorumqve bona in fiscum inferre. Suis vero discipulis injunxit, moribus et placitis, stricte seqvi disciplinam ejus occultam ὄργια *). De hac re autem amplius tractandum est, qvum de dogmatibus Paulicianorum agatur.

Postea Constantinus, Mananali vico relicto, Cibossam qvæ castrum fuit Coloniæ **) vicinum, immoratus est. Hic ecclesiam instituit nomine Macedonum ad qvos se finxit missum ab Apostolo ut ille Silvanus qvondam,

*) De comparatione hæreticorum disciplinæ cum Orgiis Eleusinis aliisqve Gentilium sacris apud Jren. Origin. alios, vid Wolfii Not. 5. p. 8. L. l. c. M.

**) Condita ut videtur a Pompeio post expugnationem Pont. Hæc Colonia prope Lycum supra Neocæsarcam a Turcis apellatur Coulei-hisar v. Chonac, urbs populosa terræ asperæ d'Anville Geographie ancienne T. 2. p. 34. Tournefort, Voyage du Levante Tom. III. lettre XXI. p. 293) Nota 11 Gibbonii l. c.

ostenditqve discipulis suis Apostoli codicem, qvem a Diacono acceperat.

Hoc vero functus munere XXVII annos, et magnam asseclarum catervam adeptus, misere periit. Imperator nempe Constantinus IV (Pogonatus Ao. 668-685) Palatinum qvendam Simeonem ablegavit cum mandatis, qvibus sectæ caput lapidare, ejus vero discipulos per ecclesias christianas erudiendos et convertendos dispergere jubebatur. Simeon, Tryphone cum imperio et magistratu in illis oris versante sibi adjuncto, destinatum locum attingens, comprehendi omnes et in australem Coloniensis partem duci jussit. Hic Discipulis imperavit ut lapidibus obruerent magistrum. At recusavit manus jussa exseqvi. Unus justus, a Constantino adoptatus, jussui paruit et, ut notavit Petrus Siculus (p. 44): *δραξάμενος λίθον, ὡς νέον Γολιὰθ, τοῦτον πατάξας ἀπέκτεινε.* Acervus vel moles saxea, qva obrutus fuit Constantinus, adhuc videbatur tempore Photii et P. Siculi, locusqve ille exinde nuncupatus est *σωρὸς* *).

*) Phot. l. c. p. 70. P. Sic. p. 44. Historiam Constantini Silvani habent Phot. c. M. L. 1, §. III, §. XVI.

Constantinum verum sectæ conditorem esse habendum, satis ostendit auctoritas qva pollebat etiam Photii tempore. Sic enim hic: "Constantinum maxime celebrant et colunt*)." Elucet qvoqve æstimatio, qva gavisus fuit, non modo ex veneratione et amore discipulorum quæ ipsum succumbentem seqvuta sunt, verum etiam ex vi, qvam exitus ejus cruentus exseruit in virum, qvi internecionem hanc instituerat.

Simeon nempe, qvi frustra ecclesiis commendaverat Constantini discipulos, qvippe qvi resipiscere nollent, ipse hæresi infectus, triennio deinde domi suæ privatim acto, clam excessit Cibossam, suscessorqve fuit Constantini nomine Titi **) assumto. Hoc evenit circa Annum 682 v. 683. Triennio iterum elapso, inter Justum, Constanstini percussorem, et Simeonem orta est gravis disputatio de Pauli sensu in Epist. ad Coloss. 1, 16. 17, de qva plura posthac. Cum ex hujusmodi

p. 60—70. Petr. Sic. p. 40—44. Cedrenus Comp. p. 432. Schroeckh. 20 Th. S. 365 et 366. Gibbon l. c. p. 63 et 64, it 67—69.

*) Phot. l. c. p. 65.

**) Nomen illud ansam præbuit Petro Siculo (p. 46) Paranomasiam adhibendi: τίτος et κῆτος.

commotione lis et pugna implacabilis inter eos orta esset, Justus se ad Episcopum Coloniæ confert, ut Apostoli dicti sensum clarius adseqveretur, omniaqve de se sociisqve et eorum disciplina liqvide exponit. Episcopus refert ad Justinianum Augustum (Justinianum II. Ao. 685, Raderus in margine) successorem *), qvi omnes in unum cogi Manichæos seorsimqve interrogari jussit, atqve flammis tradi in errore pertinaces, inter qvos etiam Simeon periit **).

Paulus vero supra memoratus, Armenius genere, cum duobus filiis Gegnæsio ***) et Theodoro se fuga subducens in vicum Epi-

---

*) Sic Phot. l. c. p. 74: Ιυςινιανὺς ὁ μετὰ Ἡράκλειον τὴν βασιλείαν διαδεξάμενος, et Petr. Siculus l. c. p. 48. Ιυςινιανῷ, τῷ μετὰ Ἡράκλειον βασιλεύσαντι, etsi, historia teste, Justinus ille Constantino Pogonato immediate successit et regnavit Ao. 685-95 it. Ao. 705-710 cognomine Rhinotmetos. Petr. Sicul. qvoqve commemorat: rogum qvo cremati fuerunt hæretici instructum fuisse ad σωρὸν (πλησίον γὰρ τῆς σωρȣ̃ πυρὰν μεγάλην ἀνάψαντες).

**) Historiam Simeonis et Justi narrat Phot. l. c. §§. XVI et XVII p. 68—74. Petr. Sicul. p. 44—48, Scbrroeckhius l. c. p. 366—367.

***) Γεγναίσιος habet Phot. l. c. p. 75. Petr. Sicul. Γεγνέσιος p. 48, "ob similem τὸ αι et ε pronunciandi rationem" ut observavit Wolf l. c. Nota (f.).

sparim receptum habuit. Gegnæsium magistrum sectæ, nomine in Timotheum commutato, constituit. Contentio vero orta est inter Gegnæsium et Theodorum, qvi divinam Spiritus gratiam accepisse ambo asseruerunt, et nunqvam reconciliati fuere.

Leo autem Isaurus VII. Germaniciæ *) in Syria ortus, Gegnæsium aduri jubet eumqve examini Patriarchæ Constantinop. subjicit **). Hic sex qvæstiones, posthac afferendas ei proposuit, qvas tam callide ambire scivit, ut innocens habitus acceptisqve ab Imperatore formalibus literis Episparim reversus fuerit. Inde, postqvam discipulos defectionis convocaverat, cum his Mananalim adiit, cui urbi nunc nomen dabatur Achajæ, qvæ secunda inter VI. Ecclesias sectæ constituebatur. Ibi annos commoratus multos (*χρόνους ἱκανοὺς* Phot. et P. S.) pestilentiæ morbo ***),

---

*) Urbs Syriæ in provincia Commagene, Nestorii patria prope montem Amanum.

**) Dicit Photius de Leone Jsauro: *ὀυκ ἔχων δὲ κρίσιν τὰ τοιαῦτα διερευνᾷν*, insignitqve Patriarcham nomine: *θρόνων τὴν προεδρίαν λαχὼν*, l. c. p. 77.

***) Phot. l. c. *λοιμικῷ θανάτῳ*. Petr. Sicul. p. 50: *βουβῶνος*, qvam vocem Raderus interpretutur: "foedus

qui eo tempore grassabatur, obiit, postqvam annos circeter triginta sectæ præfectus fuerat. Mortuo Gegnæsio, inter filium ejus Zachariam, ex occulta commixtione susceptum, et infantem projecticium ab eo acceptum nomine Josephum (cognomine caprarium, *αἰπόλον*, et scommatis istar Aphronetum) divisi sunt in factiones ejus discipuli et qvi partes Josephi secuti sunt Philippensium ecclesiæ, tertiæ ordine, adnumerabantur. Causa dissensionis eadem fuit ac inter Gegnæsium et Theodorum. Crescente odio, Zacharias, postqvam Josephum lapidis usu fere necaverat, clam cum suis aufugere decrevit; at prope vicum (Episparim) ab Agarenis, suspicantibus eos ad Romanos transituros esse, inseqvutus, solus evadit, donec discipuli gladio perierunt. Ideo male audivit, se mercenarium, non pastorem præbuisse, et a qvibusdam a magistrorum choro excluditur.

---

ingvinis tumor", cogitans forsan luem Veneream, eo tempore adhuc ignotam; at βυβὼν etiam ulcus v. carbunculum, generatim denotat, cui interpretationi adstipulantur etiam Photii verba: *De morbo grassante.* De Gegnæsio et Theodoro vid. Phot. l. c. §. 18 p. 74—85. Petr. Sicul. p. 48—50.

Josephus vero, pedum velocitate Zacharia inferior, at calliditate et artibus superior, currum convertit perhibetqve se in Syriam tendere, qvo responso contenti Agareni, eum et asseclas ejus intactos reliqverunt. Hi Episparim se conferunt ab incolis bene accepti, qvi Josephum singulari honore tanqvam Christi discipulum suscipiunt. Chricoraches (Κρικοράχης) vero, magistratuum imperio, domum ubi erat Josephus obsidet et discipulos capit, ipse autem fuga elapsus in Phrygiam excessit sedemqve fixit Antiochiæ Pisidarum. Ibi triginta annos integros *) moratus perhibet se esse Epaphroditum **) Pauli discipulum et ab eo ad eos missum. Vitam finivit in loco sub-

---

*) Mendâ typographicâ textus latinus Wolfii habet: "annos *qvadraginta*. Text. græc. l. c. p. 93 habet ἔτεσιν ὅλοις τριάκοντα, et P. Sicul. p. 52: ἐν ἔτεσι δὲ τριάκοντα.

**) Epaphroditus, Pauli socius, in Ep. ad. Philipp. 2, 25 appellatur: ὑμῶν ἀπόστολος, unde forsan concludere licet, Josephum spectasse Antiochiam Pisidarum ut ecclesiam Philippensium, 3tiam Paulicianorum; ceterum Episparim qvoqve huic ecclesiæ adnumeratum fuisse, suspicari licet. Photii verba de Josepho: ἦν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Επαφρόδιτος ὄνομα, κραταιῶς ἐλαθεὶς ὅθεν εἴρηται, Wolfius præferens lectionem Apographi Holsteniani: ἐρασθεὶς pro ἐλαθεὶς v. ἐλασθεὶς, interpretatur; "Epa-

urbano prædictæ urbis, cui nomen est Chortocopium *).

De Baane, Josephi successore, ambigitur, utrum hujus filius a muliere nupta, qvacum in adulterio vixit, susceptus, an ejusdem mulieris a discipulo qvodam Josephi, qvondam Hebræo, proles **). Ceterum, qvicqvid de hoc Baane amplius dicendum est, occurrit in historia Sergii, cum qvo maximam contentionem habuit.

Hic Sergius, in qvem et Photius et Petrus Siculus summa acerbitate invehuntur, patriam habuit Aniam vicum Sabiæ ***) urbi proximum, patremqve Dryinum (Δρυΐνου). Juvenis adhuc in fæminam qvandam casu incidit sectæ Manichæorum (i. e. Paulicianorum) addictam, cujus colloqvio, posthac commemo-

---

phroditus dictus est, valde amatus a suis, *unde appellatus est*, sc. Epaphroditus, qvod nomen hominem venustum atqve amabilem infert" Nota (x) ad Pag. 93.

*) Χορτοκοπίον Phot. l. c. Χορτοκοπεῖον Petr. Sic. p. 52.

**) Phot. l. c. L. 1, §. XX p. 94. Petr. Sicul. p. 52. Hic vero Baanem prolem fuisse mulieris a discipulis Josephi constupratæ narrat.

***) Vicus appellatur Ανία a Photio p. 95 et Αννία a P. Sic. p. 54. Jabia, Javia, Javium urbs Galatiæ; vide Plin. Hist. Nat. V. 32.

rando, in partes sectæ ductus est. Nomen Tychici *) sibi adsumsit, multasqve urbes et regiones ab Apostolo Paulo olim invisas peragravit, qvod ipsemet in qvadam epistola gloriatur his verbis: *ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ (μέχρι), δυσμῶν, καὶ βοῤῥᾶ καὶ νότȣ ἔδραμον κηρύσσων τὸ Ευαγγέλιον (τȣ̃) χριςȣ̃ τοῖς ἐμοῖς γόνασιν (γόνασι βαρήσας* **). Qvod etiam pro Paracleto sive Spiritu Sancto haberi voluerit, autumant Photius et Petr. Siculus, etiamsi hæc relatio non bene consentit præviæ de Tychico. Ex hac tamen contradictione ita se extricat Photius: "qvi sæpe perfectioris in impietate initiationis discipulis se Spiritum et Paracletum esse jactitabat, rudiori multitudini se inter Pauli discipulos connumerabat." (Phot. L. 1. p. 111). Hoc etiam asserunt, discipulos ejus preces ad eum convertisse: *ἡ εὐχὴ λέγοντες τȣ̃ ἁγίου πνεύματος ἐλεήσει ἡμᾶς.* Si vero hæc ut alia non odiose ficta sint, ita forsan explicari possunt: Sergium post fata Martyris honore a discipulis suis ornatum

---

*) De Tychico Pauli adjutore v. Act. 20, 4. sq. Ephes. 6, 21 sq. Tit. 3, 12.

**) Phot. L. 1. p. 112. Verba in Parenthesi sunt P. Siculi.

fuisse. Hunc tamen arrogantius de se sensisse, apparet ex epistolis ejus huc afferendis: "Probationem fidei vestræ præscientes, vos commonefacimus, qvod, sicut Ecclesiæ, qvæ antea fuerunt, pastores et doctores susceperunt, sic et vos lampadem lucidam et lucernam splendenten suscepistis: secundum id qvod scriptum est: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus lucidum erit." Et paucis interpositis: "Nemo vos decipiat ullo modo. Has autem promissiones habentes a Deo, confidite. Nos enim persvasi in cordibus nostris scripsimus vobis, qvod ostiarius et pastor bonus, et dux corporis Christi, et lucerna domus Dei ego sim, et vobiscum sim omnibus diebus usqve ad consummationem sæculi." (Phot. L. I. §. XXI. p. 114 et 115. Petr. Sicul. pag. 65 hæc verba addit: "etsi enim corpore absum, at spiritu sum vobiscum. De cetero gaudete, perfecti estote; Deus pacis sit vobiscum)." Ad Leonem qvendam Montanum scribit: "Tu autem cave tibi, ne fidem dividas indeclinabilem: qvam enim accusationem habes adversum nos? Num aliqvem circumveni aut superbe egi? Non potes dicere, et si dicas, testimonium tuum verum non est. Mihi vero

absit, ut te odio habeam: sed solum te oro, qvemadmodum Apostolos et Prophetas suscepisti, qvi qvatuor numero sunt (sc. Evangelistæ), ita pastores et magistros suscipias, ne ferarum præda fias." Et alibi: "Prima fornicatio, qva ex Adanis circumdamur, beneficium est; secunda autem major, de qva dicit Apostolus: qvi fornicatur, in proprium corpus peccat." (Phot. l. c. p. 116. 117. Fornicationem vocat secessum ab ejus dogmatibus). Epistolam ejus, a Photio prætermissam, de ecclesiis Paulicianorum, ita affert et commentatur Petr. Siculus: "Sed hæc duo, Ecclesiam qvidem, qvæ Corinthi est, condidit Paulus, eam vero, qvæ est in Macedonia, Silvanus et Titus" (qvibus verbis Macedoniam appellat coetum illum, qvi Cibossæ erat; Constantinum autem et Simeonem, Silvanum intelligit et Titum) "Achaiam vero, inqvit, lustravit Timotheus." (Achaiæ nomine Mananalim designans, et Timothei nomine Genesium, qvi revera Thymotheus, Θυμόθεος). "Philippensem Ecclesiam administravit Epaphroditus." (Ille nimirum ex scorto natus Joseph Caprarius, qvi reipsa potius Aphronetus, Philippenses vero appellat ejusdem

discipulos). "Laodicensem Ecclesiam ac præterea Colossensium docuit Tychicus." (Hic vero Colossenses vocat Argonautas *); Ephesios autem eos, qvi Mopsuestiam, Laodicenses, qvi Cynas incolunt, seu Canis regionem; hoc autem tres unum esse ait, et ab uno Tychico eruditos **).

Calliditatem Sergii in propaganda sua disciplina, qvam caute et sensim recens initiatis concredebat, at provectioribus semper plenius, describit Photius l. c. p. 108 et 109. Ut homo neqvissimus pingitur et a Photio et a Petro Siculo. At ira et studium ex hac descriptione nimis elucent.

Inter Baanem supra memoratum et Sergium, qvi plurimos illius asseclas ad partes suas traxerat, maxima exorta sunt dissidia. Baanes, se esse discipulum Epaphroditi (Justi)

---

*) Text. græc. P. Siculi habet ἀργαύτας; incolas Argai urbis Armeniæ.

**) Interpretatio Raderi p. 66 et 67. cf. Phot. L. 1. p. 15 et 16 ubi enumerantur VI. ecclesiæ: 1 Macedonia i. e. Cibossa 2. Achuja, i. e. Mananalis 3. Philippensium i. e. asseclæ Josephi 4 Luodienorum i. e. Argaum. 5. Ephesiorum i. e. incolæ Mopsuestiæ. 6. Colossensium i. e. Cynochoritæ. Tres postremæ illæ ecclesiæ adscribèbantur Sergio - Tychico.

jactitans, Sergium qvasi novitium conviciis insectabatur. Sergius vero, qvi moribus, qvoad speciem saltem ut volunt osores ejus, impio adversario antecellebat, ita invaluit, ut apostasiam in duas partes scinderet, Baanitarum nempe et Sergiotarum, inter qvas factiones post obitum Sergii, bellum intestinum esset eruptum, nisi Sergiota qvidam Theodotus internecionem suis adhortationibus impediiset.

Michael (Curopalates Ao. 811—13) et inprimis successor ejus Leo V. (Armenius Ao. 813—820) omnem operam impendebant, ut apostasia reprimeretur, asseclæ ejus ad ecclesiam catholicam revocarentur, et refractarii capite plecterentur. Ad hæc perficiendum missi sunt Thomas Episcopus Neocæsareæ et Paracondaces Præfectus, imperatorio decreto. At Cynochoritæ et Astati, selecta pars discipulorum Sergii, conveniunt de cæde Legatorum, qvam in Præfectum hi, in Episcopum illi, assumto ex Astatis uno, perpetrant. Deinde Meletinam petunt, secundæ Armeniæ urbem, qvam tunc Saraceni incolebant, qvibus Armeras Monocherates imperabat. Hic profugis benigne acceptis Ar-

gaum oppidulum dat incolendum. Inde vicinias infestarunt prædatoriis incursibus, multosqve Christianos in captiritatem ductos ad disciplinam suam coegerunt amplectendam. Sergius tandem, postqvam aliqvo tempore cum transfugis versatus erat, ligna cædens in monte qvi Argao imminet, ut ex iis asseres secaret, occisus est a Tzanio qvodam Nicopolitano *) ascia ex ejus manibus extorta et ejus capiti inflicta **).

Annum fatalem Sergii ita indicat Photius: *τρίτον καὶ τεσσαρακοστὸν καὶ τριακοσιοστὸν πρὸς τοῖς ϛ' ἀπ' ἀρχῆς τῆς κοσμογονείας ἠνύετο ἔτος* ***). Petrus Siculus vero: *ἔτει τῷ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἑξακισχιλιοστῷ τριακοσιοστῷ τρίτῳ* ****), qvam differentiam 40 annorum inter computationem Photii et Petri Siculi Wolfium fefellisse miror. Certius autem de-

*) Nicopolis, castellum v. urbs in Armenia minore, vide Plinii Hist. Nat. VI, 9.

**) De Baane et Sergio vige Phot. L. 1. p. 95—132, Petr. Sicul. p. 54—70, Schroeckhii l. c. p. 369.

***) Phot. L. 1. p. 132.

****) A. C. DCCCXII scripsit Raderus in margine. At non meminit se jam ad hunc annum retulisse regium edictum ad Thomam Ep. et Præf. Paracondacem, et

finiri potest annus supremus Sergii, si indicia seqvamur qvæ Photius et Petrus Siculus alibi *) attulerunt. Ille nempe narrat: Sergium triginta qvatuor annos impietati præfuisse et erroris certamen consumsisse, atqve apostasiæ doctrinam floruisse a tempore, qvo imperium moderabatur Irene. Petrus Siculus itidem: *ἐν ὅλοις γὰρ τριακοντατέσσαρσι χρόνοις ἐπικρατήσας ἀπὸ Εἰρήνης τῆς αὐγȣ́ςης μέχρι Θεοφίλȣ τȣ̃ βασιλέως, συνεςήσατο τὴν νῦν προȣ̃σαν ἀποςασίαν.* Uterqve igitur computat defectionem Sergii ab anno primo Imperii Irenes, nempe Ao. 780 qvo Leonem VI maritum suum veneno sustulit. Si huic anno addamus 34, habemus Ann. 814, qvo Sergius peremtus fuit. Petrus Siculus, qvi extendit tempus defectionis usqve ad Theophilum (Ao. 829—42), cogitavit forsan continuationem illius sub discipulis Sergii defuncti.

Inter hujus discipulos familiariores nuncupantur Michael Canacares **) et Joan-

---

paulo post dixisse: Sergium in Argao annos aliqvot cum discipulis hæsisse. Ceterum confiteor, me nec scire nec indagare potuisse Æram, qva ista computatio nititur.

*) Phot. L. 1. p. 112 et 113. Petr. Sicul. p. 60.

**) Κανάκαρις Petr. Sicu. p. 70. Κανακάρης Phot. p. 133.

nes *), qvibus adnumeratur Theodotus ille supra memoratus; post illos autem Basilius et Zosimus aliiqve complures, qvi ab iis ipsis (παρ' αὐτοῖς λεγόμενοι Petr. Sic. p. 72) vocabantur comperegrini **). Hi populo universo, qvi ad Argaum convenerat, post Sergii obitum, ejusdem et antecessorum instituta impertiti sunt, pari inter se honore multitudini præfecti. Attamen qvosdam inferioris gradus constituerunt qvos appellabant Notarios ***), qvibus curam qvandam et officium in Orgiis suis assignabant (ἔχουσι δὲ καὶ ὑποβεβηκότας μιερεῖς, νοταρίους ὀνομαζομένους. Petr. Sicul. pag. 72).

De Nicephoro qvodam qvi, nomine in Berzelidem mutato, Paulicianis addictus fuit, narrat Photius L. IV. p. 112 sp. Tom. II. Anecd. Wolfii.

---

*) Hos P. Sic. nuncupat (p. 72) τρυῖς μιερεῖς, qvod verbum Raderus derivat vel a μιαρὸς et ἱερεὺς impurus, scelestus sacerdos, v. a. μιᾶς et ἱερεὺς consacerdos.

**) οὓς (μαθητὰς Σεργίου) καὶ συνεκδήμους τὸ ἠπατημένον πλῆθος ἐπονομάζουσιν. Phot. l. c. p. 133. συνέκδημοι una peregrinantes, comites. socii, Act. 19, 29. 2 Cor. 8, 19, ab aliis symmystæ. (ὡς μιερεῖς τινες).

***) Νοταρίους verbum a latina lingva mutuatum, scribas significans, de qvibus plura posthac.

II.

Perlustrata historia Hæresiarcharum Sectæ Paulicianorum Orientalium, veniamus ad *Dogmata* ejusdem, qvæ etiam apud Photium et Petrum Siculum qværenda sunt; qvibuscum comparare juvat dogmata recentiorum Paulicianorum, qvatenus illis consentiant, eisqve lucem qvandam adferre possint. Dogmata vero principalia, numero sex, qvæ proposuerunt Photius et Petrus Siculus, etsi a Moshemio (Instit. Sæc. IX p. II §. 6) lucide sunt exposita, tamen lingva auctorum impertienda et exadversum, ut tanto melius comparari possint, ponenda censeo.

I.

Photius Lib. I. §. VI.

α.

Δύο μὲν ἀρχὰς ὁμολογοῦσιν, ὡς οἱ Μανιχαῖοι. φασὶ δὲ ἕτερον μὲν εἶναι θεὸν, τὸν ἐπουράνιον πατέρα, ὃν καὶ τῆς τοῦδε τοῦ παντὸς ἐξουσίας ὑπερορίζουσι, τοῦ μέλλοντος μόνον τὸ κράτος αὐτῷ ἐγχειρίζοντες. Ἕτερον δὲ τὸν δημιουρ-

Petrus Siculus P. 16.

Πρῶτον μὲν γάρ ἐστι τὸ κατ' αὐτοὺς γνώρισμα τὸ δύο ἀρχὰς ὁμολογεῖν, πονηρὸν Θεὸν καὶ ἀγαθόν· καὶ ἄλλον εἶναι τοῦδε τοῦ κόσμου ποιητὴν καὶ ἐξουσιαστήν· ἕτερον δὲ τοῦ μέλλοντος· καὶ τοῦτό ἐστιν εἰς αὐτοὺς πολλάκις ἐπισημειώσα-

γὸν τȣ͂ κόσμου, ᾧ καὶ τὸ κῦρος τȣ͂ παρόντος αἰῶνος χαρίζονται. Καὶ τȣ̀ς μὲν ἀληθῶς ὄντας Χριςιανȣ̀ς Ῥωμαίους a) οἱ τρισαλιτήριοι ὀνομάζȣσιν· ἑαυτοῖς δὲ τὴν κλῆσιν, ἧς ἀλλότριοι παντελῶς καθεςήκασι, τῶν Χριςιανῶν περιάπτȣσιν. Λέγȣσι δὲ Πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, λέξεις μὲν εὐσεβεῖς, ὑποβάλλοντες δὲ ταύταις τὴν ἐσχάτην ἀσέβειαν. Οὐ γὰρ ὡς ἡ τȣ͂ Θεȣ͂ καθολικὴ καὶ Ἀποςολικὴ Ἐκκλησία, ȣ̔́τω καὶ οὗτοι φρονȣ͂ντες λέγȣσιν· ἀλλὰ τὰς λέξεις ἐκεῖθεν ἀποσθαι ἀςειότητος χάριν, ἐλευθερία ȣ̓͂νταν αὐτῶν b), λεγόμενον πρός τινα, ὁποῖος ἐςιν ὁ προςδιαλεγόμενος. εἰπὲ μοι, φησί, τί ἐςι τὸ χωρίζον ἡμᾶς ἐκ τῶν Ῥωμαίων; ἑαυτȣ̀ς οἱ ἄσπονδοι, καὶ ἄχρηςοι, καὶ ἀχάριςοι, καὶ ἀφιλάγαθοι, χριςιανȣ̀ς ἀποκαλȣ͂ντες· ἡμᾶς δὲ τȣ̀ς ἀληθῶς ἐπωνύμȣς χριςȣ͂ τȣ͂ ἀληθινȣ͂ Θεȣ͂ ἡμῶν, Ῥωμαίȣς ὀνομάζοντες. Τῷ ἐθνικῷ ὀνόματι, τὸ κύριον ἀμεῖψαι πειρώμενοι· ᾧ τινι μᾶλλον ἡμεῖς καὶ ἀψευδεῖς χριςιανοὶ σεμνυνόμεθα, ἢ χιλιάδων καὶ μυριάδων χρυ-

a) Hanc appellationem conjicit Wolfius spectare dominium Romæ in res Christianorum per Episcopos suos, ut etiam Judæi hodie Christianos Romanorum (רומיים) nomine vocant. Vid. l. c. p. 18. Not. (q). Nomen Ῥωμαῖοι adhuc dari Christianis Ecclesiæ Græcæ addictis ostendit Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς Ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως κ.τ.λ. ὑπὸ Κωνσταντίνου. ἐν Βιέννῃ 1819, Pag. 27 §. ιδʹ: Χριςιανοὶ τȣ͂ ἀνατολικȣ͂ δόγματος, οἵτινες καὶ Ῥωμαῖοι καλȣ͂νται." Rarissimi hujus libri notitiam et mutuationem humanissimo æqve ac doctissimo *Müntero* nostro acceptam refero.

b) Forte legas ἐλευθεριαζόντων αὐτῶν; vel ἐν ἐλευθερίᾳ ὄντων αὐτῶν. (Raderus in margine).

σπαρέξαντες, δυσσεβεστάταις ἐννοίαις ταύτας ἐπιφημίζουσι, καὶ φασι προθύμως, ὡς ἀνάθεμα εἴησαν, ὅσοί μὴ πιστεύουσιν εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, πατέρα εὐθέως οὐ τὸν παντοκράτορα καὶ ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων ἀνακηρύττοντες, ἀλλὰ πατέρα φάμενοι τὸν ἐπουράνιον a) ἐπισυνάπτουσιν, ᾧ καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ οὐρανοῦ τε καὶ τῶν ἐν αὐτῷ οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἐπιτρέπουσι. Τινὲς δὲ τοῦ μὲν οὐρανοῦ τὴν ἐπιστασίαν αὐτῷ ἐγχειρίζουσι, τῶν δὲ ἐμπεριεχομένων οὐκ ἔτι. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον αὐτῶν τῆς δυσσεβείας τοιοῦτον.

σίου καὶ ἀργυρίου καὶ λίθων τιμίων τῶν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ὑπαρχόντων εἰ ἦν ἕκαστος ἡμῶν κύριος. λέγουσι δὲ τοῦτο εἶναι τὸ χωρίζον αὐτοὺς, ὅτι ἐκεῖνοι μὲν ἄλλον Θεὸν λέγουσιν εἶναι τὸν τοῦ κόσμου ποιητὴν, καὶ ἕτερον Θεὸν, ὃν καὶ πατέρα ἐπουράνιον λέγουσι· μὴ ἔχοντα δὲ ἐξουσίαν ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλ᾽ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἡμεῖς δε τὸν αὐτὸν ἕνα Θεὸν ὁμολογοῦμεν καὶ πάντεργον καὶ παμβασιλέα καὶ παντοκράτορα· καὶ λέγουσι πρὸς ἡμᾶς, ὅτι ὑμεῖς, φησι, πιστεύετε εἰς τὸν κοσμοποιητήν, ἡμεῖς δὲ εἰς ἐκεῖνον, περὶ οὗ ἐν εὐαγγελίοις ὁ κύριος λέγει, ὅτι οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε (Joan. 5, 37) μα-

---

a) ἐπουράνιον forsan dicere voluerunt Deum *supracœlestem*, ad qvem sc. *cœlum* ipsum et qvæ in eo sunt, non putabant pertinere. Vide Stephan. Clericum in Qvæst. Sacris. p. 300 sq. (Wolfii Nota (5) p. 20 l. c. qvod etiam confirmant verba Petri Siculi supra allata majusculis typis.

τῶιως καὶ ἀνοήτως κενοφωνέμενοι, καθὼς ὕςερον δηλωθήσεται.

De hoc primo articulo Disciplinæ Paulicianorum Cedrenus (l. c. p. 434 sq.) tractat, additqve: "Christianus cum Manichæo disputans, postulare ab eo debet, ut symbolum fidei recitet hoc: *Credo in unum Deum patrem omnipotentem, qvi fecit coelum et terram, omnia qvæ et videntur et visu non deprehenduntur.*" Patet etiam ex dissensione Simeonis cum Justo de Pauli sensu in Ep. ad Coloss. I, 16. 17, dogma istud valuisse qvoqve eo tempore. Sic enim loqvitur Justus: "Ne forte ipsi decepti essent, seqvacesqve suos deciperent, non eundem factorem coeli et terræ, Deumqve vere et Patrem Domini nostri Christi prædicantes; sed *præter hunc alium qvendam, qvem Apostolica eloqvia norunt*" (Phot. L. 1. p. 73).

Primum illud caput hæreseos Paulicianorum etiam valuisse apud recentiores sectæ asseclas, cernitur ex Antiqvit. Ital. Medii Ævi auctore Lud. Ant. Muratorio Tom. V. p. 93—94, ubi fomulæ Albigensium, Bagno-

lensium et Concorretianorum, siglis A. B. C. sic recensentur: "Qvod duo sint Principia: unum penitus bonum, alterum penitus malum. A. et B. Qvod Deus bonus non creavit ista visibilia corpora. A. et B. Qvod tantum uni Deo non subjiciuntur omnia. A. et B. Qvod Deus bonus non est Creator omnium rerum. A. et B. Qvod Deus non facit nec fecit aliqvid periturum A. B. C." Ibidem Pag. 150 ex Specimine Opusculi, qvod Gregorius qvidam scripsit contra Manichæos qvi Paterini dicuntur, circiter Ao. 1240, affertur: "Duos etiam Creatores, duo æterna Principia, duos Deos constituerunt, unum visibilium, alterum invisibilium. Dicunt tamen illi de Concorretio; qvod a Deo sunt creaturæ, id est, qvod fecit qvatuor Elementa, et ex iis qvatuor postea Lucifer disposuit creaturas qvaslibet in suo genere, sicuti sunt. Alii vero dicunt, qvod nec materiâ nec dispositione nec formâ fecit Deus aliqvid visibile. Et si qvando concedunt fuisse visibilia, dicunt de illis, qvæ sunt Angelis visibilia." Pag. 151 ex Specimine alterius Opusculi, qvod G. Bergomensis (Pergamensis) contra Catharos et Pasagios elucubravit circ. An. 1230 (in Bibl. Ambros.) hæc excitantur: "Hære-

ticus dicit, Deum omnipotentem sola invisibilia et incorporalia creasse: Diabolum vero, qvem Deum tenebrarum appellant, visibilia et corporalia creasse. Addunt Hæretici: duo esse Principia, unum Boni, sc. Deum omnipotentem, alterum Mali, sc. Diabolum. Item: duas esse naturas, unam bonam incorporalium a Deo omnipotente creatam, alteram malam (sc. Diabolum) et mala corporalia a Diabolo fuisse creata. Capitulum Libri ejusdem primum agit: De Creatore visibilium, qvem Paterinus a Diabolo, Catholicus a Deo esse dicit. Et de Unitate Dei. Sed Paterinus dicit etiam duos Deos duoqve Principia."

Qvid senserunt Pauliciani de Deo ἐπȣρανίῳ, illustrat anathema XIX (J. Tollii Insignia Itinerarii Italici cæt. 1699): "Anathema iis, qvi non dicunt, Patrem omnipotentem, creatorem coeli et terræ omniumqve qvæ in ipsis visibilia sunt et invisibilia; verum tantummodo *Patrem coelestem*, *habentem solum futuri sæculi potestatem:* ac si præsens seculum, totusqve mundus ab eo factus non esset, verum ab adversario illorum, malo mundi principe."

Huc pertinent qvoqve qvæ commemorantur in Historia Inqvisitionis Philippi a Limborch Amstel. 1692 p. 31: Dogmata, qvæ passim Albigensibus attribuuntur, nunqvam autem Waldensibus, sunt hæc: "Duos esse Deos ac Dominos, benignum videlicet et malignum: creatiouem omnium rerum visibilium et corporalium uon esse factam a Deo patre cælesti et Domino Jesu Christo, sed a Diabolo et sathana malo Deo, qvi est Deus hujus sæculi, artifex *) et princeps hujus mundi", qvod alibi ita exprimitur: "qvod Deus non faciebat florere nec germinare" alibi: "Qvod Deus benignus fecit omnia invisibilia et incorruptibilia, et qvod malus princeps sc. Lucifer fecit omnia visibilia et corruptibilia ac etiam humana corpora." Alio in loco: "qvod erant duo dei, bonus et malignus, et malignus creaverat omnia visibilia." Conferri debet qvoqve Vers. 14. Epistolæ spuriæ Corinthiorum ad Paulum Apost. et ea qvæ observavit La Croze in Fabricii Cod. Apocr. No. 7. P. 3. p. 666 sq. de similitudine hæresium Simonis et Kleobii cum Paulic. (vide Nyt theol. Bibl. af Prof. J. Møller 5te B. S. 62—63).

---

*) Latet in hoc verbo δημιουργὸς gnosticus.

II. III. IV.

Photius L. I. §. VII.

Βλασφημοῦντες δὲ τὴν ὑπεραγίαν δέσποιναν ἡμῶν θεοτόκον, ἃ μήτε γραφῇ μήτε ἀκοῇ θεμιτὸν παραδοῦναι, οὐ πεφρίκασιν οἱ τρὶς οὐχ ἅπαξ ἀπολωλέναι δίκαιοι λέγοντες· Πιστεύομεν εἰς τὴν παναγίαν θεοτόκον, ἐν ᾗ εἰσῆλθεν καὶ ἐξῆλθεν ὁ κύριος. Καὶ τοῖς ῥήμασι τούτοις τὴν ἄνω ὑποβάλλουσιν Ἱερουσαλὴμ, καὶ φασιν ἐν αὐτῇ πρόδρομον ὑπὲρ ἡμῶν εἰσελθεῖν τὸν Χριστὸν, ὡς καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος a) ἔφη· ἔσθ' ὅτε δὲ συνελαυνόμενοι διομολογεῖν ἐκ τῆς παρθένου προελθεῖν τὸν Χριστὸν, ἐπειδὰν ὅλως συναναγ-

Petrus Siculus P. 18.

β.

Δεύτερον· τὸ τὴν πανύμνητον καὶ ἀειπάρθενον θεοτόκον μηδὲ κἂν ἐν ψιλῇ τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων τάττειν ἀπεχθῶς ἀπαριθμήσει, μηδὲ ἐξ αὐτῆς γεννηθῆναι τὸν Κύριον, ἀλλ' οὐρανόθεν τὸ σῶμα κατενεγκεῖν. καὶ ὅτι μετὰ τὸν τοῦ Κυρίου τόκον, καὶ ἄλλους, φησὶν, υἱοὺς ἐγέννησεν ἐκ τοῦ Ἰωσὴφ b).

γ.

Τρίτον τὸ τὴν θείαν καὶ φρικτὴν τῶν ἁγίων μυστηρίων τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν μετάληψιν ἀποτρέψαι· οὐ μόνον δὲ,

---

a) Provocarunt procul dubio ad Galat. IV, 26. ubi ἡ ἄνω Ἱερουσαλὴμ vocatur μήτηρ πάντων ἡμῶν. Wolf Nota (u) pag. 21.

b) Cf. Petr. Sicul. pag. 10: καὶ γὰρ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ τὸν θεῖον αὐτῆς τόκον ἐν δοκήσει καὶ οὐκ ἐν ἀληθείᾳ γεγενῆσθαι δογματίζουσι καὶ μετὰ τὸν θεῖον τόκον ἄλλους υἱοὺς ἐσχηκέναι ἐκ τοῦ Ἰωσήφ.

κασθῶσιν, ἄνωθεν μὲν τὸ σῶμα συγκατενεγκεῖν αὐτὸν τερατολογϐσιν, δἰ αὐτῆς δὲ ὡς διὰ σωλῆνος διεληλυθέναι, καὶ ταύτην τὴν ἄσπιλον καὶ καθαρὰν παρθένον μετὰ τὸν σωτήριον τόκον ἑτέρους ὑιϐς ἐκ τϐ Ιωσὴφ παιδοποιῆσαι. Ὡσαύτως δὲ τὴν κοινωνίαν τϐ τιμίου σώματος καὶ αἵματος Χριςϐ τϐ Θεϐ ἡμῶν μυρίαις ὕβρεσι πλύνοντες, ἀποδέχεσθαί φασι σῶμα καὶ αἷμα, τερατολογϐντες τὰ δεσποτικὰ ῥήματα, ἃ καὶ φασι μεταδιδόντα τοῖς Αποςόλοις ειπεῖν· λάβετε, φάγετε, καὶ πίετε· ἀλλ' ἐκ ἄρτον ποθὲν ἢ οἶνον προσφέροντα. Καὶ τὸν ζωοποιὸν δὲ ςαυρὸν δυσφημϐντές φασιν αὐτὸν προσκυνεῖν καὶ ἀποδέχεσθαι, ςαυρὸν οἱ πλάνοι καὶ γόητες αὐτὸν ἀναπλάττοντες τὸν Χριςόν. Καὶ γὰρ αὐτός, φασιν, εἰς ςαυρϐ σχῆμα τὰς χεῖρας ἐξήπλωσε. Τὸν ἀληθῶς δὲ ςαυρὸν, ἅτε δὴ ξύλον, φασι, καὶ κακϐργων ὄργανον, καὶ ὑπὸ ἀρὰν κείμενον, ϐ δεῖ προσκυνεῖν καὶ ἀσπάζεσθαι.

ἀλλὰ καὶ ἄλλϐς περὶ τϐτο πείθειν οἴεσθαι λέγοντες, ὅτι ϐκ ἦν ἄρτος καὶ οἶνος, ὃν ὁ Κύριος ἐδίδϐ τοῖς μαθηταῖς αὐτϐ ἐπὶ τϐ δείπνϐ· ἀλλὰ συμβολικῶς τὰ ῥήματα αὐτϐ αὐτοῖς ἐδίδϐ, ὡς ἄρτον καὶ οἶνον.

δ.

Τέταρτον· τὸ τὸν τύπον καὶ τὴν ἐνέργειαν καὶ δύναμιν τϐ τιμίϐ καὶ ζωοποιϐ ςαυρϐ μὴ ἀποδέχεσθαι, ἀλλὰ μυρίαις ὕβρεσι περιβάλλειν, ἣν καὶ οἱ δαίμονες ἐν ἀέρι καὶ μόνον χαραττομένην βλέποντες τρόμῳ δραπετεύϐσι, σὺν τῷ ἀρχηγῷ αὐτων τῷ διαβόλῳ.

Primum inter tria hæc capita, qvæ separatim Petr. Sicul. junctim proposuit Photius, omnino gnosticam sapit doctrinam *). Car. Thilo qvoqve in Notis ad Acta S. Thomæ Apost. ex Cod. Paris. p. 136 observat: "Apparet Manichæos (serioris ætatis) vel potius Paulicianos, qvos Gnosticorum propaginem esse opinamur, symbolice intellexisse narrationem de Jesu Christo ex virgine nato, ita ut hanc dici statuerent matrem vitæ spiritalis, *τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ* (Galat. 4, 26). Hæc igitur comparantibus vix dubitare licet, qvin Valentiniani Acamotham Ἱερουσαλὴμ nominantes eodem nomine usi sint ad significandum pleroma; præsertim cum constet, a Gnosticis, qvi non prorsus repudiarent oeconomiam Veteris Testamenti, res sacras Judæorum adspectabiles habitas esse pro simulacris *κόσμου νοητοῦ* cf. Iren. adv. hær. 1, 18. Theodot. Excerpt. 27. Heracleonis allegorias apud Origenem in Joan. T. XI p. 181 et similia Clementis Alexandrini commenta, Stromm. V, 6."

---

*) Genetische Entwickelung der vornehmst. gnostischen Systeme v. Dr. A. Neander Not. 17 p. 86 in fine; it. *H. A. Niemeyeri* Comment. Histor. Theol. de Docetis p. 3 et 4.

Vestigia qvædam hujus dogmatis etiam apud Paulicianos Occidentales reperiuntur. Sic enim habet Muratorius l. l.: "qvod Christus non duxit carnem de coelo. A. et B. Qvod Christus non est filius beatæ Mariæ. A et B. Qvod Christus non sumsit carnem de beata Maria. A. et B. Qvod beata Maria non fuit mulier A et B *). Qvod Christus non fuit verus homo, non comedit corporaliter, non fuit passus in Cruce vel in Carne (ceteraqve ad Docetismum pertinentia dogmata) A. et B." Pag. 150 l. c. in specimine operis Gregorii supra memorato, inscribitur Cap. 5: "De humanitate Christi, qvam Paterinus *phantasticam* esse dicit, Catholicus veram confitetur. Cf. Epist. Corinth. ad Paulum Vers. 13 l. c. p. 69. Vide qvoqve Cedren: l. c. de Paulicianis: "dicunt: Credo in sanctissimam Deiparam, in qvam intravit, et ex qva exivit Dominus. Hic verbis occulte notant Hierosolymorum urbem supernam." In libro Jac. Tollii Insignia etc. commemorantur qvoqve in Anathemate III. IV et Vto Dogmata Paulicianorum

---

*) Hæc sententia omni sensu carere videtur, si non ad symbolicam illam interpretationem de ἄνω Ἱερουσαλὴμ refertur.

Docetica; it. in Anath. xx. "qvi sanctam Deiparam Mariam contumelia afficiunt, ipsam vero honore se afficere simulantes, illam, qvæ supra est, ἰλὺν (limum) qvam intrasse et exiisse dominum ferunt.

Qvæ apud Photium supra (cf. Wolf. Anecd. p. 30) et Petr. Siculum 3 Cap. (γ) narrantur de contemtione Sacræ Coenæ apud Paulicianos, confirmantur testimoniis Leonis M. de Manichæis Opp. T. I. p. 217 et Gelasii in Decret. De Consecrat. dist. 11 vide Thilo l. c. §. 26 p. 180—181. Cedrenus l. c. qvoqve affert: "Impie de divinis mysteriis sanctæ communionis percussi corporis et sangvinis Domini nostri Jesu Christi garriunt, dicentes Dominum verba sua Apostolis dedisse eaqve jussisse accipere, edere ac bibere, non panem et vinum, qvæ qvidem etiam adhibenda negant." Et Moshemii Instit. Sæc. IX. C. V. §. VI sub. III. et Sæc. XI. p. 381 c. IV sub. II. De hæreticis qvos convertit Gerhardus An. 1030. Muratorius l. c. habet: "Qvod Sacramentum Altaris nihil est. A.B.C." Item Tollii Insign. l. c. Nota II: "jam diu ante Manetem fuere in Ecclesia qvi ab Eucharistia abhorrerent. S. Ignatius in Epist. ad Smyr-

næos." — De Baptismo tacet Petr. Siculus, et Photius (l. c. p. 29) habet: "imo etiamsi salutarem Baptismum respuunt, se tamen ipsum admittere simulant, Evangelii verba baptismatis voce subindicantes. Etenim inqviunt, Dominus dixit: *Ego sum aqva vivens*"; cui consentit qvoqve Cedrenus: "Pro baptismo habent verba Evangelii, qvia Dominus dixerit se esse aqvam vivam." Muratorius qvoqve l. c.: "Qvod baptismus aqvæ nihil est et nullius efficaciæ A. B. C."; item ex specimine Op. Gregorii Capitis 6 Titulus: "De baptismo aqvæ et de baptismo puerorum, qvem Paterinus damnat." Cfr. Mosh. Notam (b) ad Sæc. IX. P. II. C. V. §. VI.

Caput IV (δ) qvod habet de Cruce confirmat Cedrenus l. c.: "Qvin et venerandæ cruci scelerate detrahunt, Christum esse crucem dicentes, neqve adorandum esse lignum, execrationi deditum instrumentum." Anathema 20mum in Tolli Insign. ita exponitur." Item qvi de veneranda cruce male loqvuntur etc." In Specimine operis Gregorii supra excitato Cap. B. inscribitur: "De Blasphemia Crucis, qvam Paterinus facit, sed Ecclesia veneratur." Cfr. Moshem. Sæc. IX. P. II. C. V. §. VI. sub. IV.

V. VI.

Photius
Pag. 23 et 24.

Ἀλλὰ γὰρ καὶ τὲς ἱερὲς Προφήτας καὶ πᾶσαν τὴν παλαιὰν γραφὴν καὶ τὲς ἄλλες ἀποςρέφονται ἁγίες, λῃςὰς αὐτὲς καὶ κλέπτας ἀποκαλȣ̃ντες, μάλιςα δὲ τὸν κορυφαῖον τῶν Ἀποςόλων Πέτρον δυσφημȣ̃σιν, ὅτι γέγονεν ἔξαρνός, φασι, τῆς εἰς τὸν διδάσκαλον καὶ Χριςὸν πίςεως (qvæ seqvuntur allotria et polemica de Manete et Petro, prætereo).

Pag. 27 in fine.

Καὶ τὰς πράξεις δὲ τῶν Ἀποςόλων καὶ τὰς καθολικὰς a) ȣ̓ πάντες αὐτῶν συναρμόζȣσι τοῖς

Petrus Siculus
Pag. 18 et 20.

ε.

Πέμπτον, τὸ μὴ ἀποδέχεσθαι αὐτὲς τὴν οἱανοῖν βίβλον παλαιὰν, πλάνες καὶ λῃςὰς τοὺς προφήτας ἀποκαλȣ̃ντες, καθὼς ὕςερον ἐν ἰδίῳ χωρίῳ δηλωθήσεται τελεώτερον. ἢ μόνον τὴν θείαν τȣ̃ ἁγίȣ Εὐαγγελίȣ τετρακτὺν καὶ τὰς τȣ̃ ἁγίȣ Παύλȣ τȣ̃ ἀποςόλȣ δεκατέσσαρας ἐπιςολὰς· καὶ Ιακώβȣ καθολικήν· καὶ τὰς Ιωάννȣ τρεῖς· καὶ τὴς τȣ̃ ἁγίȣ Ιȣ́δα καθολικήν· καὶ πράξεις τῶν ἀποςόλων, ὡς εἰσὶ παρ' ἡμῖν, ἀπαραλλάκτως ἐν λέξεσιν· ἔχȣσι δὲ καὶ τȣ̃ διδασκάλȣ αὐτῶν Σεργίȣ ἐπιστολὰς θεοςυγεῖς πά-

In margine.

Οὐκ οἶδα εἰ οἱ τότε ἐχρῶνκο τῇ Ιακῶβȣ ἢ ἑτέρᾳ ἐπιςολῇ· καὶ ταῖς πράξεσι τῶν ἀποςόλων. οἱ γὰρ νῦν μόνοις τοῖς δύο χρῶνται εὐαγγελίοις· καὶ μᾶλλον τῷ κατὰ Λουκᾶν, καὶ ἔτι τοῦ ἁγίȣ Παύλȣ ἐπιςολῇ· ἔχȣσι γὰρ καὶ πρὸς Λαοδικεῖς ἑτέραν ἐπιςολήν a).

a) Hanc epistolam eandem esse ac Ep. ad Ephesios vide Hugh Einleit. in die Schrift des N. Ts. 1 Th. S. 67.

---

a) Supra dictum est: πλὴν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν κορυφαῖον· ἐκείνας γὰρ ȣ̓δὲ τοῖς ῥήμασι παραδέχονται.

ἄλλοις, εἰσὶ δὲ οἵ καὶ συντάττουσι. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν Προφητῶν καὶ τῆς παλαιᾶς διαθήκης, καὶ τῶν κατ᾽ αὐτὴν λοιπῶν ἁγίων διαλαμψάντων καὶ τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων οὕτω μεμήνασιν. IX. Καθολικὴν δὲ ἐκκλησίαν τὰ ἑαυτῶν καλοῦσι συνέδρια, ἡνίκα μάλιστα πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς λόγους καὶ συζητήσεις κινοῦσι. Καθ᾽ ἑαυτοὺς γὰρ προσευχὰς a) καλοῦσιν αὐτῶν τὰ συνέδρια b).

Pag. 30 sq.

Ἐπὶ δὲ τοῖς εἰρημένοις οὐδὲ τοὺς τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας πρεσβυτέρους, οὐδέ τοὺς σης ὑπερηφανίας καὶ ἀσεβείας μεστάς. τὰς γὰρ δύο καθολικὰς τοῦ μεγάλου καὶ ἀκραιφνοῦς θεμελίου τῆς ἐκκλησίας τοῦ κλειδούχου τῆς τῶν αὐτῶν βασιλείας Πέτρου τοῦ πρωταποστόλου οὐ δέχονται, ἀπεχθῶς πρὸς αὐτὸν διακείμενοι, καὶ ὕβρεσι καὶ ὀνειδισμοῖς μυρίοις περιβάλλοντες, οὐκ οἶδα ὅτι συνιδόντες. τάχα δὲ, ὡς ἐγὼ ὑπολαμβάνω, ὅπερ αὐτοῖς καὶ πολλάκις κατὰ πρόσωπον εἶπον, διὰ τὸ προφητεῦσαι αὐτὸν τὸ μέλλον εἰς αὐτοὺς ἔσεσθαι ἐκ τῆς ἀνοσιουργοῦ αὐτῶν κακίας ἰδίωμα, ἐν οἷς φησιν ὁ μακάριος ἀπόστολος ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ αὐτοῦ c).

---

a) Ad imitationem sc. Judaicæ et nascentis Christi Ecclesiæ, in qva hanc appellationem obtinuisse vel ex Act. XVI, 13 intelligitur cu Wolf. Not. (l.) p. 28 l. c.

b) Iterum omittuntur qvædam, non ad Dogmata vel Disciplinam pertinentia.

c) Excitantur 1 Petr. III, 14—16. — Photius p. 26 incipit: σπουδάσατε κ. τ. λ., omittit ἀδελφὸς ante Παῦλος; post περὶ τούτων habet ἐν οἷς, P. Siculus: ἐν αἷς. Photius: στρεβλοῦσιν, P. Siculus: στρεβλώσουσιν. Uterqve αὐτοῦ post ἐπιστολαῖς.

λοιπὲς ἱερεῖς ἀποδέχονται. διότι, φασι, τὸ κατὰ χριςῦ συνέδριον οἱ ἱερεῖς καὶ πρεσβύτεροι τῦ λαῦ συνεςήσαντο. Τὲς μέντοι παρ᾽ αὐτοῖς ἱερέων τάξιν ἐπέχοντας, ἐχ ἱερεῖς ἀλλὰ συνεκδήμες καὶ νοταρίες a) ἐπονομάζεσιν. Οὗτοι δὲ ἔτε σχήματι, ἔτε διαίτῃ, ἔτε τινὶ ἄλλῳ τρόπῳ βίον σεμνότερον ἐπιτελῦντι τὸ διάφορον αὐτῶν πρὸς τὸ πλῆθος ἐπιδείκνυνται.

ς΄.

Ἕκτον· τὸ τοὺς πρεσβυτέρες τῆς ἐκκλησίας ἀποτρέπεσθαι· φησὶ δὲ ὅτι οἱ πρεσβύτεροι κατὰ τῦ Κυρίε συνήχθησαν καὶ διὰ τῦτο οὐ χρὴ αὐτὲς ὀνομάζεσθαι, ψιλῷ τῷ ὀνόματι καὶ μόνῳ ἀπεχθανόμενοι.

Cum plurimis Gnosticis fecerunt Pauliciani in rejiciendis Libris Veteris Testamenti, ut jam observavit Moshemius ad Art. V.

---

a) *συνεκδήμες κ νοταρίες* vid. ante p. cf. Wolf. Not. (r) p. 31. l. c.: "*νοτάροι* pro *ταχυγράφοι*. Deinde vox translata est ad scriptores publica auctoritate constitutos, sive illi Reipublicæ sive Ecclesiæ inservirent. De prioris generis Notariis commentatus est Carolus du Fresne in Glossario mediæ Latinitatis suo loco, ac mediæ et imæ Græcitatis p. 1004. De posterioris classis vero Henric. Valesius ad Socratis Hist. Eccles. L. V. c. 22. Ex hujus observationibus speciatim patebit, Episcopos ad manus habuisse eruditos adolescentes, qvi et acta ecclesiastica exciperent, et, prout res ferebat, instar Lectorum, populo sacras Literas prælegerent. Atqve hoc nomine Pauliciani illi sacerdotes suos Notarios appellasse videntur.

(Sæc. IX. P. II. C. V. §. VI.). Cedrenus refert: "Vates qvoqve divinos et reliqvos sanctos explodunt. Beatum Petrum, magnum illum Apostolorum principem, gravius reliqvis omnibus et infamant et prorsus a se rejiciunt, negantes eum in ullam salutis partem venire." Ejusdem sententiæ fuisse recentiores sectæ asseclas, patet ex sæpius memorato Muratorio l. c.; "qvod lex Moisis non est bona, nec Prophetæ A. B. C. Qvod patres antiqvi V. T. non salvantur A. B. C. Qvod Vetus Testamentum non est a Deo bono" cet. ejusdem farraginis. Item specimen operis Gregorii Cap. 3.: "De Patribus V. T. et Scripturis eorum, qvæ Catholicus approbat, Paterinus damnat."

Inter Libros N. T. qvos Pauliciani ex auctoritate Photii et P. Siculi, rejecerunt vel neglexerunt, Gibbonius *) qvoqve numerat Apocalypsin Johannis. At confiteor me nullibi hoc expresse enunciatum reperire potuisse. Et Photius et P. Sicul. omnino Apocalypsin prætermittunt. Ceterum, qvæ a P. Siculo in margine ad Art. (ε) allata sunt, affatim

---

*) l. c. Nota 4.

ostendunt nihil certi definiri posse de Canone Paulicianorum, qvum ipse ille testis oculatus ambigat, an Epistola Jacobi ab iis recepta fuerit necne. Photius etiam, ut supra vidimus, dubitanter de hac re loqvitur. De Constantino-Silvano refert: "Decretum ponit, nihil ipsis esse legendum præter Evangelium et Apostolum (l. c. p. II). Exinde apparet non semper idem statuisse omnes Paulicianos de ὁμολογουμένοις et ἀντιλεγομένοις N. T. In hoc solummodo unanimes fuerunt, ut Petri epistolas omnino repudiarent, etiamsi de genuina origine Imæ hujus Apostoli epistolæ nunqvam in prima Ecclesia dubitatum fuit. Ratio, cur hæc facerent, a Photio allata, nempe dissensio inter Petrum et Paulum, vix unica valuit; aliam vero, forsan efficaciorem, posthac afferemus.

De regimine, forma et institutis Ecclesiæ inter Paulicianos, qvæ habent Photius et P. Siculus, repetiit qvoqve Cedrenus (l. c. p. 435): "Concilia sua ecclesiam catholicam nominant in suis ad nos allegoriis: inter se enim a precibus ea proseuchas appellant." Eadem qvoqve in Occidentem secum transtulisse Paulicianos, elucet ex Muratorio l. c.:

"Qvod Ecclesia materialis non est bona, nec ibi orandum. A. B. C. Qvod non est orandum nec cantandum præter Dominicam orationem. A. B. C. Qvod in Ecclesia Dei non debent esse Sacerdotes et Diaconi, scilicet mali. A.B.C. Qvod mali Presbyteri non possunt ministrare. A. B. C. Qvod in Ecclesia non debent esse Subdiaconi nec Acoluthi. A. B. C. Huc qvoqve referendum videtur. Specimen operis Gregorii Cap. 15: "De Blasphemia Ecclesiæ et ejusdem humili defensione." Item apud Tollium Anathema 20mum in fine et 23tium.

De VI Ecclesiis Paulicianorum Orientalium supra dictum est. Commemorantur hæc qvoqve in Anathemate 18vo apud Tollium.

De simulationibus et fallaciis Paulicianorum, qvæ Photius, P. Siculus et Cedrenus illis sæpius exprobrant, notitiam qvandam affert examen, cui Patriarcha Constantinopolitanus Gegnæsium subjecit, qvod huc tanto magis referri debet, qvum dogmatibus supra memoratis lumen qvoqve adferre possit: "*Heus tu*, dicebat Patriarcha, *qvare orthodoxam fidem negasti*? Respondebat Apostata, eum, qvi orthodoxam fidem negaret, anathema esse,

orthodoxam vocans impietatem suam. Hinc altera proposita qvæstione: *qvare crucem Christi non adoras et amplecteris?* Ille pari malidictioni eum, qvi vivificam crucem non adoraret, subjiciebat. At ille Crucem vocabat ipsum Christum, qvi manuum extensione crucem delineabat. Siscitabatur iterum: *cur Sanctissimam Deiparam debito honore et adoratione non dignaris?* ille, consveto sibi more, anathema dixit in eos, qvi sanctam Deiparam non adorent; adjecitqve se illam amplecti et colere, in qvam ingressus, et ex qva egressus est Dominus noster Jesus Christus, eamqve omnium nostrum esse matrem — — — supernam Jerusalem Deiparam esse confingebat simulabatqve, in qvam præcursorem pro nobis ingressum fuisse Christum, Apostoli verba prædicant. Qvarta qvæstio: *Cur immaculatum et tremendum Christi, Dei nostri, corpus et sangvinem contumeliis afficeret et respueret, neqve ipse participare vellet?* Ille iterum eum, qvi corpus dei dicit, anathemate feriebat, corpus et sangvinem intelligens non qvæ Dominus noster corpus et sangvinem vocanda esse docuit, sed Dominica eloqvia. De Catholica Ecclesia interrogatus, dum similia responderet, per

Catholicam Ecclesiam consessus Manichæorum intelligebat, ipsosqve hoc honore afficiebat. Hæc seqvuta sexta de Baptismo interrogatio: *Num videlicet ipsum putaret esse purgationem animæ et animæ sordium ac lavacrum remissionis peccatorum.* Ille vero pari artificio alacriterqve responsionem dedit, qva baptismum venerabatur et admittebat; at per Baptismi vocem ille, omnia miscens et confundens, Dominum nostrum J. C. subindicabat: scriptum esse enim, ipsum esse aqvam viventem." (Photius l. c. pag. 78—82, cfr. P. Sicul. pag. 48 et 49).

Nunc vero exoritur nodus, cujus explicationem declinare vellem si auderem, qvippe qvi plurimis tricis impeditur, his nempe: utrum Disciplina Paulicianorum ex Gnosticis an ex Manichæicis derivanda sit principiis? De qva re nunc difficilius qvidqvam certi definiri potest, qvum differentia inter doctrinas Gnosticorum atqve Manichæorum, non adhuc, qvod sciam, ad liqvidum perducta et accurate definita sit, qvamqvam doctissimæ prolusiones et eximia adminicula, quæ Moshemius et nuper præsertim S. V.

Neander *) nobis suppeditarunt, ad hanc disqvisitionem perficiendam non desunt. Jn eo igitur hic subsistam, ut, veterum recentiorumqve auctorum sententiis de hac re, in qvantum mihi notæ sunt, expositis, meam qvalemcunqve opinionem modeste afferam.

Inter veteres rerum ecclesiasticarum scriptores, qvi de Paulicianis tractant, omnes qvi mihi noti sunt hos pro Manichæis habuerunt. Photius, etiamsi L. 1 p. 65 confessus est: "hodierni Manichæi Scythianum, Buddam et Manetem libenter anathemate feriunt", tamen l. c. p. 118 §. XXII. hæc habet. "Ceterum nemo putet, hunc impurissimum surculum ab alia, qvam Manetis radice prodire." P. Siculus qvoqve (p. 42), ut Photius, asserit, Constantinum rejecisse Valentini Æones et Cubrici (Manetis) fabulam, attamen eum et asseclas pro Manichæis habet (ibid. et p. 68). Itidem Cedrenus l. c. pag. 431; Zonaras Tom. 2. pag. 156 Ed. Paris; Alexias Ed. Paris. 1681 pag. 451. Huic sententiæ qvoqve adstipulantur Scriptores recentioris ævi,

---

*) Genetische Entwickel. S. 87. 207, 5. 221. 274, 2. 333, 8. 336, 12.

Baronius; Annales Eccles. T. IX; Fleury, l'Histoire Ecclesiastiqve T. XV. p. 20; Bossuetius, Histoire des Variations des Eglises Protestantes T. 2. Livre XIume; J. Beausobrius, Histoire critiqve de Manichée et du Manichéisme T. 1. Preface; Jo. Christ. Wolfius, Manichæus ante Manichæismum. Muratorius, l. c. T. v. Dissert. 60me, uti p. 93 refellit narrationem de Armanno Pungelupe Ferrariensi, "qvi veterum Gnosticorum errores renovasse fertur", at ex ejus sententia ad Manichæos referendus est; J. C. Fueslin, neue und unpartheyische Kirchen- und Ketzergesch. p. 12, 31, alibi.

Ex recentioribus Moshemius, qvantum observaverim, primum advertit: "hanc sectam (ex ejus sententia) sobolem esse unius ex antiqvis *Gnosticorum* familiis, qvæ multis licet imperatorum legibus et suppliciis misere vexatæ, nunqvam tamen opprimi et exstirpari potuerunt" (Instit. Sæc. XI. P. II. C. V. §. VI. Not. a.). Hunc seqvutus est Schroeckhius (Christl. Kirchengesch. Th. 20, S. 369, Th. 23, S. 333 sq.), H. C. Henkius (Allgem. Gesch. der christl. Kirche 2 Th. S. 39) Neander (l. c. S. 85 et 86). His accedit Henry Hallam Anglus, cujus Historiam Status Europæ medio ævo Ger-

manice interpretatus est B. J. T. v. Halem. Ille nempe (German. Vers 2 Th. p. 650 sq.) ad Manichæismum referre videtur Paulicianorum formulas de duobus principiis *), ad Gnosticismum vero qvæ de corpore Christi coelesti et passionis experte docuere, etiamsi per totum librum de Paulicianis tractat nomine Manichæorum. Thilo qvoqve, ut supra vidimus, Paulicianos Gnosticorum esse propaginem opinatur; posthac tamen dicit (pag. 180 l. c.): "Fatendum est nos *nihil explorati* habere de secretiore Gnosticorum plerorumqve et Manichæorum disciplina." Vide qvoqve Commentationem Hist. Theol. *de Docetis* auctore Herm. Agath. Niemeyero p. 48 et 49.

Ex supra allatis adfatim elucet, qvantis difficultatibus involuta sit qvæstio hic disqvisita. Vero simillimum tamen videtur, pri-

---

*) Cf. tamen Handbuch der christl. Kirchengeschichte von Joh. Ernst Christian Schmidt 1 Th. S. 299: Schon die Parthey, zu der Mani unter den Magiern gehörte, läßt vermuthen, daß er kein intelligentes Böses Urwesen, sondern nur eine ewige Materie als Quelle des Uebels angenommen habe. Epiphanius sagt auch ausdrücklich, daß die Principien, von denen er alles abgeleitet habe, Gott und die Materie gewesen seyen. (Epiphan. adv. hær. LXVI.

mos illius sectæ conditores, Paulum et Joannem, a Samosatis, Manichæismi qvasi Metropoli, hunc in Armeniam præsertim minorem propagasse, intermixtis forsan placitis Gnosticis, qvum amborum præterea doctrinæ magnam affinitatem habeant, tam ratione Dualismi et originis Mali, qvam ratione Docetismi his superstructi. Qvod contra, a Constantino usqve ad Sergium — qvorum opera secta refecta atqve stabilita, formula doctrinæ ejus statusqve liturgicus accuratius circumscripta fuere — libri Novi Testamenti, allegorice et mystice explicati gnosticisqve commentis intermixti, pro norma status ecclesiæ interni et externi valuerunt, hoc etiam intelligitur ex promtitudine, qva Pauliciani, ut supra vidimus, abdicarunt condemnaruntqve Manetem ejusqve antecessores, æqve ac ex discrimine qvod intercedit inter illorum et Manetis disciplinam (vid. Moshem. l. c. Sæc. IX. P. II. C. V. §. V). Gibbonius qvidem, qvi etiam agnoscit originem Paulicianorum Gnosticam, statuere videtur (l. c. pag. 65). Evangelium et epistolas Paulinas solum fuisse normam fidei qvam seqvuti sunt; qvod forsan collegit ex verbis P. Siculi (l. c. p. 42) de Constantino:

μὴ ἀναγινώσκεσθαι ἑτέραν βίβλον τὸ παράπαν πλὴν τȣ̃ Ἐυαγγελίȣ καὶ τȣ̃ Ἀποςόλȣ, qvod etiam confirmat Photius L. I. pag. 11. At in eo certe modum excedit; nam Photius mox addit: "hoc decretum, elapso qvodam tempore, magis anima, qvam corpore periit." Nec bene congruit illa Gibbonii sententia cum iis qvæ et Photius et P. Siculus afferunt de placitis Paulicianorum, præsertim de honore fere Apostolico, qvo Sergii Epistolæ inter eos habitæ sunt.

Notam vero Manichæismi vel ideo Paulicianis inurere maxime studuerunt Catholici sic dicti, qvia hæresis illa, recentior Gnosticâ, hanc qvodammodo obliteraverat, vel cum ea permixta fuerat. Et, qvum notissimum sit, nullos ex omnibus hæreticis tanto fervore tantaqve crudelitate vexatos esse ac Manichæos *), non probabilitate caret, qvod horum factioni Pauliciani ideo præsertim adscripti

*) Vide Decretum Theodosii Imi de Manichæis: "Hisdem sub perpetua justæ infamiæ nota, testandi ac vivendi jure Romano, omnem protinus eripimus facultatem. Ex omni qvidem Orbe terrarum, sed qvam maxime ex hac qvidem Urbe pellantur." Theodosii Cod. XVI, V, 7. 9. 18. (J. E. C. Schmidt Handb. d. christ. Kirchengesch. 2ter Th. S. 194.).

fuerint, ut odium in hos tanto magis fervesceret. Confirmatur qvoqve hæc opinio, si respiciamus verba supra allata Photii et P. Siculi de ratione, cur Constantinus (specie solum et figmento, ut illi volunt) Manichæorum libros ablegaverit, nempe dira in Manichæos persecutio; qva re etiam fulcrum qvoddam suppeditari videtur conjecturæ nuper allatæ de placitis Manichæo-Gnosticis, qvæ sola a Paulo et Joanne, sectæ conditoribus, promulgata sunt.

Id vero qvod plurimum contulit ad pertinacem et sangvinolentam persecutionem, qva premebantur Pauliciani, fuit, ni fallor, obstinatio qva se opposuerunt illi Ecclesiæ Catholicæ sic dictæ ejusqve Hierarchiæ, qvæ suum imperium absolutum, jam tunc satis firmatum, imprimis Leone et Gregorio M. Pontificibus, magis magisqve indies corroborare, omnibus impedimentis qvoqvo modo sublatis, studuit. Henkius, si recte viderim, hanc primum rationem acerbi odii in Paulicianos innuit (l. c. pag. 39), cui tamen addit odium in cultum Iconum his insitum, qvamqvam postea observat, eos qvoqve a Michaele Curopalate et Leone Armenio, qvi tamen huic

cultui omnino non favebant, graviter vexatos fuisse. Inde seqvitur, alias exstitisse rationes cur tam acerbe affligerentur, inter qvas, saltem qvod Paulicianos Orientales attinet, consociatio horum cum Saracenis computari potest.

Qvod autem maxime valuerit ratio nuper allata, oppositio nempe Paulicianorum absoluta contra Hierarchiam, tam qvoad constitutionem formulæ fidei, Evangelicis et Apostolicis scriptis solum fundandæ, qvam restitutionem Institutorum ecclesiæ christianæ primitivæ respectu ordinis doctorum, hoc luculenter satis patere videtur ex tota sectæ historia, inde a Constantino-Silvano usqve ad Sergium, imo per omne tempus, qvo viguit secta. Argumento est:

a) Decretum supra memoratum Constantini de Evangelio et Apostoli scriptis tantum legendis, qvæ eo tempore plurimis ignota fuisse suspicari licet, cum Constantino per Diaconum ex captivitate reversum primum nota fuisse videantur.

b) Colloqvium Sergii cum muliere qvadam Manichæa, vel Paulicianorum sectæ addicta, qvod hic, ad compendium con-

flatum, suo loco esse videatur: "Cur, inqvit, divina non legis Evangelia? Ille, non licere, inqvit, ei qvi Laicorum ordinem impleret, sic impudenter tremendorum eloqviorum lectionem aggredi: illud enim Sacerdotum officium esse. Tum a furiosa illa muliere audit, frustra se tantam reverentiam exhibere; nullam enim esse personarum acceptionem apud Deum. Sed, ait, qvod ita reverenter vos habeatis circa dominica eloqvia, non ad honorem illorum ita provisum est, sed illud est artificium et techna eorum, qvi apud vos Sacerdotes dicuntur, qvi verbum Dei adulterare volentes, curantesqve, ne mysteriorum, qvæ in Evangeliis sunt, participes sitis, ideo vetant, ne perinde atqve ipsi vos ea legatis. Siqvidem ea, qvæ vobis audientibus legunt, a tota serie detruncantes et dilacerantes, sic vos auditores intercipiunt. Iterum interrogabat: Qvid significat dictum illud Domini: *Multi dicent in die illa* cet. Math. 7, 22. 23. Qvinam illi sunt, qvibus Dominus ait: *non novi vos?* Ille dubius silebat. Aliud dictum Evangelicum

proponebat mulier: *Multi ab oriente et occidente venient* cet. Math. 8, 11. 12. Qvos esse putas filios regni, et qvo modo ab hoc rejecti in tenebras exteriores abjicientur? Regni filii, inqvit illa, qvi ab illo ejecti ad tenebras exteriores damnantur, ii sunt qvos et tu, et ii qvi tuæ sectæ sunt, sanctos vocatis et existimatis, qvi et dæmonas ejiciunt et morbos sanant, qvibus cultum exhibere soletis, uno vivente et immortali relicto Deo. Hi sunt, hi, inqvam, qvi a justo illo judice audiunt: *Recedite a me, qvia nunqvam novi vos.* (Phot. L. 1. p. 100–105 Cf. P. Siculus p. 56. 58).

c) Pervicacia qva omnino rejecerunt utramqve Petri Epistolam, licet prior illarum nunqvam ante in dubium vocata fuisset; id qvod certe ideo tenuerunt, qvia præcipuum hoc fulcrum Hierarchiæ destruere, si fieri posset, vellent, qvippe qvi bene videbant, qvo tenderet illa præeminentia Petri Apostoli, qvam non modo Occidentalis, verum etiam Orientalis Ecclesiæ Clerici tantum urgebant. Qvare Photius, P. Siculus, Cedrenus gravissimis objur-

gationibus indicant, qvantum hanc apostasiam indignentur, et semper Petrum nomine Κορυφαῖς insigniunt.

d) Aversatio, qva cultum Mariæ, Crucis, Iconum semper contemplati sunt.

e) Gratia, aut saltem lenitas, qvam Nicephorus Imperator sectæ huic exseruit. Qvare etiam male audit a Cedreno, qvi ita eum describit: "Fuit (Nicephorus) etiam summo studio deditus Manichæis iis, qvi nunc Pauliciani et Athincani dicuntur, per Phrygiam et Lycaoniam degentibus et sibi vicinis (inde enim ortus erat) oraculis eorum et sacrificiis gaudens. Illi ergo ipso imperante licentiam nacti suo more vivendi, multos futilis ingenii homines nefariis suis opinionibus infecerunt. Fuit enim in exteriori columella Nicolaus qvidam falso eremitæ nomine præditus, qvi cum suis sociis veræ religioni et venerandis imaginibus impie obloqvebatur. Eos imperator amplectens patriarcham aliosqve pios urebat (ἐλύπει). Itaqve in eum sæpe indignabundus patriarcha invehebatur. At Nicephorus magnum ex mutuis odiis percipiebat gau-

dium: utqve erat divinorum eversor mandatorum, ludibrio habebat omnes proximum suum diligentes Christianos. Duces qvoqve exercituum jussit episcopis et clericis mancipiorum loco uti, pro sua auctoritate in ædibus episcopalibus et monasteriis divertere, eorumqve rebus pro arbitrio abuti. Vituperabat eos, qvi ab omni ætate Deo aurea vel argentea vasa consecrassent; et res templorum sacras in profanos debere usus converti statuebat. *Omnes ante ipsum Imperatores ut gubernandi nescios culpabat*, providentiam in universum tollens, æstimansqve *neminem Imperatore potentiorem esse*, modo callide is imperaret." (l. c. p. 480). Hic vero modus rei gerendæ forsan ita explicari potest, qvod bene vidit Nicephorus qvomodo Hierarchia jam se sustulisset magisqve indies minaretur se tollere supra Rempublicam ejusqve caput summum, dum cæteri Imperatores, Paulicianorum persecutores, eo adducti sunt, aut Orthodoxia, ut Alexius qvi acerrimus fuit disputator theologicus, ant qvia potentiam Hierarchiæ timuerunt atqve,

qvantum hæc illis opus esset, intellexerunt.

De statu morum sectæ difficile est judicatu, qvum de hac re paucæ admodum et incertæ habeantur relationes, et æqvum non esset, ratas habere criminationes adversariorum, partium studium redolentes et sordidis conviicis plenas, qvod satis persvasum habebit, qvi perlegat Photium L. 1. p. 33, ubi foedissima maleficia in sectam generatim conjiciuntur, et P. Siculum p. 62, ubi Sergius criminibus cumulatur.

III.

Nunc accedimus ad *Fata suprema Paulicianorum in Oriente* et præclara facinora, qvibus claruerunt, ducibus cordatis Carbea et Chrysochere, usqve ad tempus, qvo, hoc cæso, illi bello devicti et omnino sub jugum redacti, Asiaticas relinqvere sedes cogebantur.

De Carbea fusius, de Chrysochere paucis agunt Photius et P. Siculus, qvum hic adhuc floruit eodem tempore qvo scripserunt illi, et Petr. Siculus, regnante Chrysochere et vivis adhuc Basilio et Zosimo supra com-

memoratis, Tibricam missus fuit captivos permutandi causa. Ex historia Cedreni et Zonaræ ideo supplenda sunt qvibus illi carent.

Inter centies mille victimas cruentæ persecutionis Paulicianorum sub imperio Theodoræ, annis pupillaribus Michaelis filii regnantis, ceciderat qvoqve pater Carbeæ in palum affixus. Hac crudelitate filius, tunc Theodoto Melessino Orientalium præfecto inserviens, protomandatoris officium gerens, commotus, profugus cum V millibus Paulicianorum ad Amerum venit. Ab hoc bene acceptus, paulo post Romanorum ditionem invadit et urbes condit Argaum, Ameram posteaqve, propter confluxum Paulicianorum a persecutione residuorum, nec non insidias et invidiam Saracenorum evitaturus (Photius L. 1. p. 136) Tephricam *). Ex his urbibus, cum Amero et Alimo, Tharsi præfecto, conjunctus, freqventibus Romanorum ditionem incursionibus et populationibus vexat. Alimo autem bello peremto, Amerus, postqvam collegam rebellantem Scleronem devicerat,

*) Hodie *Diorigni* inter montes Siwæ et Trebizondii. Vid. Otterii Voyage en Turqvie et en Perse T. 2do.

cum Carbea se conjunxit, omnesqve copias in Romanos duxit. His obviam ivit Petronas, Theodoræ frater, Tracensium dux.

In prælio ad Samosata commisso, ex qvo puer Michaelis ejusqve tutor Bardas ægre elapsi sunt, summam Carbeas exseruit virtutem, qvi non modo multos militum obscuros dejecit, sed et haud pauciores centum de illustribus ducibus atqve turmarum præfectis vivos cepit, qvi deinde, numerato redemptionis pretio, dimissi sunt. Huic narrationi Cedreni (l. c. p. 541—42), qvam, partim propriis ejus verbis, partim compendio excitavi, addenda sunt pauca de illo ex Photio sumta, præcipue de ingenio et indole ejus, qvam sic describit: "Vir ad subornandam plebem acutus, callidus ad ea occultanda, qvæ efferre par non erat, et ad alia persvadenda qvam qvæ in corde latebant, nullam revera tenens fidem, qvippe qvi Arabum religionem se admirari simularet" (L. I. p. 134—35. Et posthac: "Qvum enim antea vicinos haberent (Pauliciani) Saracenos, eorum simul ritus et suos observabant; sed eorum ritus theatrico

more, suos vero mystico cultu *) (ibd. p. 137). Item: "Postqvam autem sangvinarius ille (Carbeas) exsecrabilis homo longis temporibus intolerabilia perpetrasset, sero tandem et vix ægritudine consumtus periit" (ibid. p. 138).

De Chrysochêre, Carbeæ successore, consobrino et genero narrat Gibbonius (l. c. p. 72—74) ex auctoritate Genesii (Chron. p. 67—70 Ed. Venet.) et Constantini Porphyrogenetis (Vita Basilii, avi sui, C. 37—43 p. 166—171), ejus virtutem et gloriæ aviditatem, majorem adhuc ambitum rapinæ atqve vindictæ complexas fuisse, qvam prædecessorum ejus. Saracenis conjunctus in viscera Asiæ penetravit, Nicæam, Nicomediam, Ancyram, Ephesum populatus est, simulacra et reliqvias ubiqve devastavit, Basilioqve (1mo Macedoni An. 867—886) ad pacem petendam coacto arroganter respondit: "si pacem vellet, Orientem sibi cederet, intactus Occidenti imperaret, sin minus, imperio a servis Do-

*) Sensus est: Saracenorum instituta eos publice et in conspectu aliorum, domestica vero clam et occulte sectatos esse. Wolfii Not. (l) l. c.

mini privaretur." Provocationem accepit Imperator; terram Paulicianorum patentem devastavit, jus talionis exercens, et, obsidione Tephricæ, propter robur loci, omissa, tandem prælio ad Bathyricum commisso inter Chrysocherem Amero conjunctum ex una, et Petronam supra memoratum ex altera parte, cæsus fuit Chrysocheres a Pulade qvodam, illius qvondam captivo, et caput ejus abscissum Basilio allatum, ab hoc sagittis tribus perforatum est.

Cum hoc viro fortissimo marcescit omnino gloria Paulicianorum (συναπεμαράνθη πᾶσα ἡ ἀνθȣσα τῆς Τεφρικῆς εὐανδρία Cedrenus). Expeditione 2da occupavit Imperator Thephricam a Paulicianis relictam, et horum alii gratiam implorarunt, alii ad fines evaserunt. Magna pars tamen in montibus refugium qvæsiverunt, exinde in fines Romanorum sæpius incursantes, sese suamqve libertatem per sæculum et amplius sustinuerunt.

Ao. 970 colonia Paulicianorum, jam a Constantino Copronymo medio sæculi 8vi ex urbibus Melitina atqve Theodosiopoli Con-

stantinopolin et in Thraciam translati *), aucta fuit magno incremento fratrum fidei, qvos Joannes Tzimisces (Ao. 970—76) ab illis Chalybum qvas prius obtinebant sedibus, Philippopolin transtulit, non modo qverelis et precibus Theodori commotus, qvem Pontificatui Antiochiæ præposuerat, sed etiam rationibus politicis ductus, nempe ut animos ad rebellandum pronos melius contineret, regnoqve forte contra Scytas aliasqve feras gentes præsidium pararet **).

Hic terminatur historia Paulicianorum Orientalium. Superest

IV.

Ut *Propagationem hujus sectæ per Europam* usqva ad res Ecclesiæ Christianæ reformatas strictim recenseamus et viam, qvam seqvuta est, adumbratam et qvasi punctis minutis notatam describamus.

---

*) Cedreni Comp. Ed. Venet. p. 463, qvi reddidit Annales Theophanis. Gibbon l. c. Not. 21.

**) Vid. Zonaræ Annal. T. 2. p. 209 Ed. Paris; Annæ Comnenæ Alexias Ed. Reg. Paris. 1681 p. 451.

Philippopoli plus qvam centum annos degerunt Pauliciani, jure colendi Sacra suo modo gavisi, et se, dum liberaliter habebantur, fortissimos regni defensores præbuerunt, catenam urbium et castellorum Macedoniæ et Epiri præcipue tenentes. Sub Alexio Comneno 2500 homines sectæ, profugi ex prælio contra Normannos (sub Roberto Qviscardo 1081—85), pristinam patriam adierunt. Philippopoli cedere nunc cogebantur, et reduces, qui hæresin renunciabant, Alexiopolin s. Neocastrum prope Philippopolin translati sunt *). Successores Paulicianorum Philippopoli adhuc exsistere docet Ἐγχειρίδιον Κωνςαντίνε supra allatum Pag. 27 §. ιδ':

Οἱ ἐγκάτοικοι ταύτης τῆς πόλεως (Φιλιππουπόλεως) εἰσὶ πέντε γένη; Τȣ̂ρκοι, Χριςιανοὶ τȣ̂ ἀνατολικȣ̂ δόγματος, οἵτινες ϗ Ῥωμαῖοι καλȣ̂νται, Ἀρμένιοι, Μανιχαῖοι, ἤγȣν οἱ κοινῶς λεγόμενοι Παυλικιάνοι ἀπὸ Παύλȣ ϗ Ἰωάννȣ τῶν υἱῶν Καλλινίκης **),

*) Gibbonius l. c. p. 74 sq. Annæ Comnenæ Alexiad. p. 457.

**) Οὗτοι οἱ Παυλικιάνοι πρότερον κατῴκȣν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Ἀρμενίας, ϗ ὁ βασιλεῦς Ἰωάννης ὁ Τσιμισχής μετήνεγκεν αὐτȣ̀ς ἀπὸ Ἀσίας, ϗ κατῴκισεν εἰς

ϗ Ἑβραῖοι· ὃς πάντας εἴ τις εἰς δεκαπέντε διέλοι μέρη, τὰ μὲν ἕνδεκά εἰσι Τοῦρκοι, τρία δὲ ἀνατολικοὶ χριστιανοὶ, ἤγουν Ῥωμαῖοι, ϗ τὸ λοιπὸν ἓν συμπληροῦσι τὰ λοιπά τρία γένη, οἱ Παυλικιάνοι, ϗ Ἑβραῖοι, ὧν ἕκαστος τὴν ἰδίαν προφέρει διάλεκτον· οἷον, οἱ μὲν Τοῦρκοι τὴν τουρκικὴν, οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ἁπλῆν ἑλληνικὴν, οἱ Ἑβραῖοι τὴν ἑβραϊκὴν, οἱ δὲ Παυλικιάνοι τὴν σλαβονικὴν, ἤτοι τὴν βουλγαρικήν.

Ibidem Pag. 39 §. λ'. Πλησίον τῶν Θερμῶν, ἤτοι τῶν Λιτσῶν πρὸς Φιλιππούπολιν ἐρχομένου τινὸς, εἰσὶ πέντε ἢ ἓξ χωρία, τά μὲν ὑπὸ Παυλικιάνων μόνον οἰκούμενα, τὰ δέ εἰσιν ἀναμεμιγμίνα ὑπὸ Παυλικιάνων ϗ ἀνατολικῶν Χριστιανῶν.

Ceterum miror, Auctorem hunc, qvi Philippopolin et provinciam huic adjacentem accurate descripsit, nullam mentionem fecisse Alexiopolis supra memoratæ. Forsan πεδίον

τὴν Επαρχίαν Φιλιππουπόλεως, ϗ ἐκ ταύτης τῆς Ἐπαρχίας διεσπάρησαν ϗ εἰς ἄλλα μέρη τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας· τά νῦν δὲ οὐκ ἀκολουθοῦσι τῷ δόγματι τῶν Μανιχαίων, ὑποσυρέντες πρὸ χρόνων τῷ δόγματι τοῦ δυτικῆς Ἐκκλησίας, ϗ κατ' ὅλου εἰσι Παπῖσται (Qvantum mutati ab illis).

in occidentali parte urbis, in qvo qvadrilatera æqvalis magnitudinis, qvæ appellant Turcæ *Saragi* s. Παλάτιον, §. ιβ′ p. 22 commemorata, huc pertinent.

Iam Ao. 1040 Paulicianos in Italia meridionali apparuisse, ubi haud dubie ex Epiro per Mare Adriaticum ingressi sunt, ostendit Muratorius l. c. T. V. p. 256. Maturius adhuc Bulgaris, qvi Ao. 847 (Raderus Ao. 845, rectius Ao. 866) christianam disciplinam amplexi sunt, conjuncti fuere, et jam forsan dum adhuc Armeniam inhabitabant. Hoc colligere licet ex monitis et adhortationibus, qvibus P. Siculus Archiepiscopum Bulgarorum tnnc jam designatum, sed ab eo non nuncupatum, prooemio historiæ suæ instruxit contra Manichæos. Moshemius qvoqve (Instit. p. 327) memorat transitionem eorum ex Thracia in Bulgariam et Slavoniam, itidem ex Bulgaria in Italiam, et hinc in alias terras Europæ. Pro certo scimus, eos initio Sæculi 13tii (Ao. 1213) habuisse Papam vel potius Antipapam Bartholomæum in finibus Bulgariæ, Croatiæ et Dalmatiæ (Fueslin l. c. 2. Bd. p. 219. Hallam l. c. p. 653). Imo vero eos jam initio XImi Sæc. evagatos esse ad Italiam septentrionalem et

Galliam meridionalem, indicant vestigia Paulicianismi, qvæ jam regnante Roberto Ao. 1007 in regione Aureliana videbantur (Hallam l. c. p. 652). Denominatio Boulgres, Bougres, qva prius insigniebantur qvam Patarini s. Patelini, Cathari (corrupte Gazari) Publicani aliisqve appellationibus vocati sunt, huc qvoqve trahi potest.

Disciplina Paulicianorum tanto magis ex Thracia et Bulgaria in regiones occidentales christianæ doctrinæ deditas clam se propagare potuit propter commercium, qvod inter has regiones et Constantinopolin intercedebat per Danubium. Inde communicatio sustinebatur cum Paulicianis, qvi versus fluvium per Hungariam et Bavariam et, opportunitate data, in Lombardiam, Helvetiam et Galliam ducebantur (Hallam l. c. p. 652). Confirmant hoc qvoqve Chronica mspta qvædam Abbatiæ Corbejæ ex XII Sæculo, ut apparet, (Plantas Gesch. der Schweiz S. 93, 4te Ausg.

Postqvam Hungaria ad Christi Disciplinam conversa fuisset, peregrinantes, qvi juxta Danubium iter facientes, Hierosolyma tendebant, abitu et domum reditu, facile cum Paulicianis sociari potuerunt. Nec

minus forsan Venetum cum oris Adriatici maris commercium; hujusqve reipublicæ liberalis receptio extraneorum cujusumqve regionis et disciplinæ, adjuverunt progressus sectæ per Italiam septentrionalem terrasqve adjacentes (Gibbon l. c. p. 77 sp). Mediolani inprimis sedem fixit secta. Ex Limbrochio qvoqve elucet, Paulicianos primum insedisse Itliam superiorem et inde evagatos esse in Galliam; jamqve Ao. 1159 Britanniam adiisse (Fueßlin 1 Th. p. 100. Hallam p. 659).

In Cruciata (v. bello inqvisitionis), qvæ ab initio ad medium Sæc. 13tii gerebatur contra Manichæos, ut dicebantur, nomen illis Albigensium dabatur, qvi, licet a Waldensibus qvoad formulas et doctrinas dissentirent, tamen in odio et oppositione contra Romano-Catholicorum placita, ritus et mores una faciebant (Fueßlin 1 Th. 4te 5te Cap. Hallam p. 654). Hoc bello peracto indies se per Helvetiam, Hispaniam, Belgium, Germaniam propagarunt. Imo, jam initio 13 Sæc. Valdenses Metis, et in urbe et in provincia, floruisse, et Sacræ Scripturæ promulgationem et lectionem procurasse, patet ex epistola

Innocentii III ad Episcopum Metarum (opera Innocentii III p. 468. et 537).

A Medio Sæc. XIIIte nomen Albigensium rarius auditur, nominiqve Waldensium cedit; illis tamen mulierem qvandam hæreticam ex Bohemia ortam, nomine Gvilielminam, qvæ Mediolani multos sibi asseclas acqvisiverat et Ao. 1300 ibd. rogo viva cremata fuit, adnumerare videtur Muratorius (Tom. V. p. 91 cf. Moshemium Instit. p. 485). Post medium illius sæculi evanuerunt qvoqve paullatim placita Manichæo-Gnostica, dum aversatio in ecclesiam regnantem per utrumqve proxime inseqvens sæculum sæpius elucescit apud Waldenses inprimis, qvorum maxima pars in Bohemiam confugerunt, ubi secta qvædam hujus nominis Ladislao regi Posthumo Confessionem fidei suæ obtulerunt.

Ut Wicklefius in Brittannia jam Sæc. XIV viam straverat disciplinæ meliori evangelicæ, sic etiam Waldenses, Paulicianismi depurati propago, in Bohemiam profugi unacum suis sociis Hussitis, Calixtinis, Taboritis ceterisqve, præcursores fuere Zwinglii et Lutheri et sacrorum per hos emendatorum.

E r r a t a.

Pag. 1 Lin. 16 Romanos-Catholicos *l.* Romano-Catholicos
- 2 - 2 edita *l.* editæ
- 3 - 10 incunabilis *l.* incunabulis
- 6 - 2 Ao. deleatur
- 6 - 11 occulatus *l.* oculatus
- 7 - 12 Seculo *l.* Siculo
- 7 - 16 enarrando *l.* enarranda
- 7 - 26 Coistin *l.* Coislin.
- 9 - 20 Phanaria *l.* Phanariæ
- 10 - 6 recentiore *l.* a recentiore
- - - 2 *not.* * Παυλικιάνων *l.* Παυλικιανῶν
- 11 - 5 *not.* Photio *l.* a Photio
- - - 8 post eos deleatur (,)
- 15 - 3 Calinicis *l.* Callinices
- - - 13 agatur *l.* agetur
- - - 15 Cibossam *l.* Cibossæ
- - - 23 Neocæsarcam *l.* Neocæsaream
- 16 - 16 justus *l.* Justus
- 18 - 7 successorem *l.* Heraclii successorem
- 19 - 8 aduri *l.* adduci
- 20 - 2 circeter *l.* circiter
- - - 16 inseqvutus *l.* inseqventibus
- - - 17 evadit *l.* evasit.
- 21 - 8 Chricoraces *l.* Cricoraches
- 22 - 7 proles *l.* proles sit.
- 25 - 6 Adanis *l.* Adamo
- 26 - 4 *not.* ** Luodienorum *l.* Laodicenorum
- 28 - 3 captiritatem *l.* captivitatem
- 43 - 7 *a fine:* Tolli *l.* Tollii
- 49 - 9 videtur. Specimen *l.* videtur Specimen
- 50 - 5 *a fine:* qvi corpus dei dicit. *l.* qvi corpus dei dicat, cæt.
- 54 - 6 experte *l.* experto
- 55 - 4 *a fine:* pone comma post parenthesin
- 57 - 8 nuper. *l.* supra p. 13.
- 62 - 2 *a fine:* ant *l.* aut
- 68 - 4 *a fine:* usqva *l.* usqve
- 73 - 3 cujusumqve *l.* cujuscunqve
- - - 7 Limbruchio *l.* Limborchio